

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE
CUPRINZÂND BULETINUL SECȚIEI SOCIAL-ECONOMICE A „ASTREI”

Anul III
N-rele 27-28

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, M. Popovici, I. Lupaș,
Onisifor Ghibu, M. Șerban, N. Ghiulea, V. C. Osvadă și Ion Clopoțel

Un exemplar
Let 20

CLUJ, DUMINECĂ 4 și 11 IULIE 1926.

C U P R I N S U L :

<i>PROBLEME SOCIALE: Evoluție și revoluție</i> — — — — —	N. Ghiulea
<i>Filozofia socială a lui Henri de Saint-Simon (Urmare)</i> — —	Petru Drăghici
<i>POLITICA EXTERNĂ: Revizuirea Constituției în Polonia</i> — — —	N. Dașcovici
<i>ACTUALITĂȚI: Impresii dintr'o călătorie în Orient (Luxorul, Asua-</i> <i>nul, Theba; Necropolele Faraonilor)</i> — — — — —	Dr. G. Preda
<i>×Minoritarii în politica românească</i> — — — — —	N. Ghiulea
<i>La mormântul lui Eminescu</i> — — — — —	H. Trandafir
<i>PROBLEME ECONOMICE: O revoluție agrară în Lacedemona</i> — — —	St. Bezdechi
<i>×Minoritățile ca factor economic</i> — — — — —	Ion Băilă
<i>CRONICA LITERARĂ: Mihai Viteazul despre el și ale lui. — Versu-</i> <i>rilor lui Cotruș</i> — — — — —	Emanoil Bucuța
<i>CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: Sărbătoarea dela Blaj. — Șe-</i> <i>dința plenară a secțiilor Astrei. — Desvelirea bustului lui Coș-</i> <i>buc. — Cărți, reviste, ziare (Cosinzeana; România nouă)</i> —	B. & B.
<i>Artiști români în străinătate</i> — — — — —	I. Mehedințeanu
<i>CRONICA MEDICO-SOCIALĂ: Instituțiuni sanitare în capitala țării. —</i> <i>„Astra Medicală” în Basarabia. — Societatea pentru profilaxia</i> <i>tuberculozei</i> — — — — —	Dr. Aurel Voina
<i>SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ. Navigațiunea pe Dunărea</i> <i>maritimă. — Criza minieră în Anglia. — Comerțul extern al</i> <i>Franței. — Canalul Suez. — Prefurările și valuta</i> — — —	Dr. Traian Nichiciu
<i>FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNNALE: Deschiderea Parlamentului. — Cursurile Universi-</i> <i>tății Populare dela Vălenii-de-Munte. — Serbările socolilor cehoslovaci. — Armata germană de după răz-</i> <i>boiul. — Ridicarea moralului contribuie la ridicarea financiară. — Pentru „Dicționarul Limbii Române”.</i> <i>— Cronica mărunță. — Bibliografie.</i>	

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI NO. 8
CALEA VICTORIEI NO. 51

Abonamente: Pe un an 600 lei. — Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru străinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

Artiști români în străinătate

Inregistrăm cu o deosebită mândrie — după ziarele franceze — succesele răsunătoare pe care compatrioții noștri le obțin în străinătate și mai ales în Franța.

Cred că e zadarnic să stăruim mult asupra celui mai strălucit ambasador al națiunii noastre, asupra răsfățatului mondial George Enescu, care cunoaște succese extraordinare în concertele ce le dă în sala Gaveau din Paris. E de ajuns să amintim, că e nevoit după interminabile bisări să repete de câte 6—7 ori bucată cântată.

Fiind prea cunoscut publicului, critica muzicală pariziană se ocupă mai puțin cu acest ilustru muzician, care a știut să se impună atât de viguros întregii lumi muzicale.

Dar străinătatea ne înregistrează noi și promițătoare talente în domeniul muzicii. Astfel, Costică Bobescu, fratele maestrului nostru clujan Jean Bobescu, obține succese la Paris, făcând angajamente pentru Belgia și Spania, iar în anul viitor pentru America. Deasemenea, în sala Majestic din Paris, la o audiere muzicală, au debutat între alții și doi români: d. Petru Ștefănescu-Goangă și d-na Veturia O. Ghibu. Succesul acestora a adus cu sine chemarea d-lor la opera mare din Paris. Clujul trebuie să se felicite.

În ce privește succesul d-nei Veturia Ghibu în străinătate s'a completat pe deplin, în concertul dat de d-sa la Lyon sub președinția profesorului Guiart în 30 Aprilie a. c., unde a executat următorul program: „In Abendrot“ de Schubert, „Am Sonntagsmorgen“ de Brahms, „Ideale“ de Tosti, „Aida“ (Vers nous, reviens vainqueur) de Verdi, „Berceuse“ și „Le perce-neige“ de Greccaminov și „Werther“ (Air des Lettres) de Massenet.

În partea doua a programului, d-na Ghibu a executat muzică românească: „Foi de toamnă“ de N. Ottescu, „Un fluviu calm“ de A. Voileanu, „Povestea rozzei“ de M. Negrea, „Făt Frumos“ de Klee, „De ce nu vii“ și „Mândruțică de demult“ de G. Dima, „Luna, luna“ de Tempea, „Cine aude a mea guriță“ și „Cântă puil cucului“ de Tiberiu Brediceanu.

În ce privește aprecierile asupra acestui concert, găsim în „Le Courrier Musical et Théâtral“, cea mai de seamă publicație muzicală din Franța, următoarele:

„D-na Ghibu, cântăreață română, a provocat un entuziasm viu, cântând cu o deosebită artă, cu o voce tânără, proaspătă, maleabilă, cântece rusești, germane, italienești, franțuzești; între cari și aria scrisorilor din opera „Werther“ și melodii populare românești“.

Deasemenea, publicația „Le Tout Lyon“ scrie: „D-na Ghibu cu organul de Metzo sopran, cu admirabil metal amplu și senor, a interpretat cu o fină sensibilitate și cu o reală muzicalitate un foarte frumos program. Partea întâia a constat din muzică internațională, iar partea doua a fost consacrată muzicii românești și aceasta a fost un moment admirabil. Acești autori au întrebunțat în compozițiile lor

ardelenesti și se deosebesc de muzica internațională cu un amestec de vioiciune, cu o oarecare melancolie, ceace face caracteristicul lor. Două bucăți ale maestrului Dima exalând un parfum poetic, au fost executate în mod sublim.

„E posibil să avem pentru iarna viitoare pe această excelentă cântăreață și credem ca sigur, ca această speranță să devie o realitate“.

O impresie din cele mai plăcute a făcut d-na Ghibu, executând muzica românească în costum românesc, lucru relevat cu bucurie și de presa franceză.

În urma acestor succese, d-sa a primit un angajament în luna Ianuarie pentru un ciclu de reprezentații la opera din Lyon, iar la opera mare din Paris, pentru un ciclu din operele lui Wagner.

Fără părtinire, ne bucură mult succesele compatriotei și concetățenei noastre, care pătrunde tot mai triumfător în domeniul artei muzicale. Am fi fericiți, ca acest talent netăgăduit și recunoscut cu laude de străinătate, să fie achiziționat de opera noastră clujană.

I. Mehedințeanu

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE

România Nouă (28 Iunie) închină întâia pagină aniversării a douăzeci de ani dela înființarea ziarului „Basarabia“ în jurul căruia se grupase în 1906 o generație de tineri basarabeni cu o bine definită ideologie naționalistă. D. Ștefan Ciobanu serie, în frunte, emoționante cuvinte comemorative; dnii Pelivan și Ghibu desvelesc amintirile acelor momente înălțătoare. În foileton sunt reproduse câteva fragmente din articolele entuziaste publicate în acel ziar. Nu ne putem opri de a nu cita și noi fragmentul cu accente profetice, în care d. P. Halippa, îndeamnă pe moldoveni să ceară școala națională: „No. 78 (ultimul) 1907.

Moldovenilor! Ce facem noi cu școala noastră națională moldovenească?

Ați îndreptat voi măcar vre-o cerere în Duma imperială, ca să vă dea mai degrabă dreptul de a vă învăța copiii noștri în școală moldovenească? Nu! Dacă nu — apoi rău faceți.

Rău faceți, pentru ca dacă voi singuri nu veți îngriji despre trebuința voastră cea mai mare, — apoi pe cine vă lăsați voi?

Și oare mult s'a mai prelungi nepăsarea noastră despre interesele noastre naționale moldovenești? Oare încă mult noi vom fi streini în țara noastră strămoșească? Nu-i oare destul, cât am suferit din pricina nedestăptării noastre naționale?

Destul, Moldovenilor, a trăi în robia în tunicului și a nedreptăților! Iată lumea întreagă ne privește, cum noi ne stângem în jugul burocrăției rusești și nici că nu

facem nimic pentru a ne slobozi din ell Lumea întreagă merge spre știință, spre dreptate, spre slobozenie, iar noi, parcă am fi surzi și orbi, nimic n'auzim, nimic nu vedem. Rusine să ne fie Moldovenilor! Treziți-vă! Cereți dela Dumă scoli moldovenești naționale.

P. Cubolțeanu

(P. Halippa)“

BIBLIOGRAFIE

Ideea Europeană (15 Iunie).
Correspondența Economică (Ian.-Martie).
Pagini agrare și sociale (30 Aprilie).

Economia Națională (Mai).
Înfrățirea Românească (15 Iunie).
Legea Românească (Oradia, 15 Iunie).
Revista Teologică (Aprilie).
Arhiva pentru științele farmaceutice (Ian.-Martie).

Cartea satului (Iunie).
Țara Noastră (27 Iunie).
La Roumanie Nouvelle (15 Iunie).
Cosinzeana (27 Iunie).
Universal Literar (27 Iunie).
George Ranetti: Domnișoara Miau (Cartea Românească).

N. Dașcovici: Politica comercială a Dunării (Cartea Românească).

P. N. Panaitescu: Capitalurile streine în Italia (Tiparul Românesc).

Dr. M. Chirițescu-Arva: Importanța experiențelor pentru agricultură.

Dr. M. Chirițescu-Arva: Experiențe în câmp cu îngrășăminte azotate.

Anuarul VI al Șc. sup. de com. din Brașov.

Anuarul școlii medii de stat Iosif Vulcan din Arad.

Dr. V. Bianu: Insemnări din războiul României, Mari. (Ardealul, Cluj).

Educația copiilor anormali de I. Mihăilescu, institutor. Prețul 45 lei.

Calendarul Gospodarilor pe anul 1926 de I. Simionescu, prof. univ. — Prețul 18 lei.

„Gruia lui Novac“, epopee alcătuită din cântecele de vitejie ale poporului român, ediția VII-a, revăzută cu 55 ilustrațiuni de P. Dulfu. — Prețul 45 lei.

„Carte de bucate veselă“ de Henriette-Krupenski-Sturdza. — Prețul 40 lei.

„Isus Mântuitorul“ (după Sf. Scriptură) cu 61 ilustrațiuni de P. Dulfu. — Prețul 45 lei.

„Povestea vorbeii“, vol I. de Anton Pann. — Prețul 45 lei.

Savin Constant: Autentice, schițe umoristice (Biblioteca Sămănătorul, No. 128—129, Arad. Lei 10).

Ion Dongoroz: „Signor Berthelotty“ (schițe). (Biblioteca Sămănătorul No. 130 și 131. Arad. Lei 10).

Gh. Maior: „Mănăstirea Argeșului“ (5 acte). Biblioteca Sămănătorul No. 139. Arad. Lei 5.

Al. Iacobescu: „Icoane și priveliști. Biblioteca Sămănătorul No. 136—137. Arad. Lei 10.

S. Telejean și A. Pascu: „Craiu-Vânt“, poem dramatic în trei acte. Biblioteca Sămănătorul No. 123—124. Arad. Lei 10.

SOCIETATEA DE MĂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOTEL

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
CALEA VICTORIEI 51. - TELEFON 308
PIAȚA UNIREI No. 8.
Cluj, Duminecă 4 și 11 Iulie 1926

Anul III N-rele 27—28
NUMĂRUL: LEI 20

Evoluție și revoluție

Înfățișarea vieții sociale e schimbătoare ca și viața omului însăși. Ea se schimbă dela sine, treptat; se schimbă prin voința oamenilor, prin răsturnarea cu puterea a stărilor de mai înainte.

Schimbarea treptată se face prin înriurirea între stări, înlăuntrul.

Totul se leagă în lume. Nimic nu este singur, și fără legături cu tot ce-l înconjoară. Această legătură strânsă între om și pământ, și între oameni și oameni, face ca orice schimbare s'ar întâmpla într'un loc să aibă influință asupra întregii vieți, astfel ca totul să fie în veșnică mișcare și schimbare.

O pădure întinsă poate da puțință de viață și să schimbe pe toți locuitorii din jurul ei, în lucrători în lemn. Ea poate da naștere unei industrii puternice, care să aducă puțință de câștig și bună stare într-o întreagă regiune. Dacă pădurea e cu totul tăiată, toată aceea viață din jurul ei se schimbă. Fabricile se închid și se dărâmă. Lucrătorii, cari țin la meșteșugul lor, pleacă în altă parte să-și câștige viața. Acei cari rămân își schimbă viața, și din lucrători industriali, se fac plugari — dacă pământul e bun — sau crescători de vie. O singură schimbare în starea pământului, tăierea unei păduri, a adus o transformare adâncă în felul de viață al locuitorilor, în obiceiurile lor, în ființa lor.

Tot astfel, dacă în pământul, care altă dată nu slujea de cât ca pământ arător sau pășune și întreținea o întreagă populație agricolă, țărani, plugari sau crescători de animale, se găsește cărbune, păcură sau sare. Aceste bogății, pe care le ascundea pământul, sunt nouă izvoare de câștig și de viață, sociale. Locuitorii vor părăsi muncile agricole, pentru a lucra în mine și băi, unde au puțință să câștige mai mult și să trăiască mai bine. Bogățiile aduse de descoperirea nouilor izvoare de muncă și de câștig, schimbă între-

ga viață și în locul satelor modeste în care se scurgea viața tihnită și cum-pătată de plugari, se ridică orașe sgomotoase, în care viața svăcnește puternică și neliniștită. Bogăția nouă nu ridică numai regiunea unde a răsărit, ea are înrăurire asupra țării și lumii întregi. Aurul pe care altă dată țara îl trimitea în țări străine să i se aducă ceea ce pământul îi ascundea, astăzi rămâne pe loc și-i sporește avuția. Ba mai mult, păcura, sarea, sau cărbunele, care astăzi prisosesc, aduc ele aur în țară. Vapoare mari și trenuri de povară pleacă unul după altul, ducând bogățiile suptpământeste ale țării în locuri depărtate unde au lipsă de ele și aduc în schimb grămezi de aur și alte lucruri de preț, de care țara are trebuință, la rândul ei.

De asemenea, legăturile dintre popoare, comerțul dintre ele, schimburile de gânduri și simțiri, și chiar războaiele, aduc veșnice schimbări în viața socială a fiecărui popor. Oamenii se uită totdeauna la cum trăiesc vecinii și totdeauna iau ca pildă ceea ce li se pare bun, folositor, ceea ce le poate aduce o viață mai ușoară și mai plăcută. De aceea născocirea unei mașini sau a unui nou fel de muncă, trece în toate țările și aduce schimbare în viața tuturor popoarelor. Născocirea drumului de fier, sau a telegrafului, s'a făcut într'un singur loc, dar, ca fulgerul, s'a răspândit în toată lumea și astăzi nu este țară care să nu le aibă. Dar drumul de fier și telegraful ce schimbări nu au adus în viața tuturor popoarelor? O clasă întreagă de cărăuși, cari își câștigau viața din transportul mărfurilor și oamenilor a trebuit să dispară. Bogății care nu puteau fi exploatare și valorizate din cauza neputinții transportului, drumul de fier le-a scos la lumină. Incetinea și greutatea negoțului din cauza lipsei de legături și mai ales de legături rezezi, au fost îndepărtate ca prin minune, cu ajutorul drumului de fier și telegrafului. Măr-

furi altădată scumpe sau nevăzute, aduse cu greutate mari, prin mari primejdii și cu grele pagube, sau în neputință de adus, le aduce astăzi în mari cantități și mult mai ieftine, drumul de fier. Chiar sufletul și firea oamenilor s'au schimbat. Omul este mai nerăbdător, mai grăbit, mai neliniștit, mai iute, firește mai ager la minte, dar mai puțin chibzuit. Toate acestea au schimbat lumea, și viața socială, viața laolaltă are altă înfățișare astăzi ca ieri, după cum mâine va avea altă înfățișare ca astăzi. Omul născoceste totdeauna ceva nou și prin mintea lui, prin munca lui schimbă neconștient lumea. Gândul străbate lumea ca și născocirea nouă. Curând un gând stăpânește toată lumea. Și stările se schimbă odată cu gândurile și felul nou de a înțelege și simți. Nu există granițe pentru împiedicarea acestei influințe între oameni și popoare. Granițele țărilor, oricât de puternice ar fi păzite, nu sunt de ajuns niciodată pentru a opri gândul de schimbare a stărilor sociale. Noile raporturi între păturile sociale ale unei țări, dacă sunt folosite de masele și uneori chiar dacă sunt folosite de păturile stăpânitoare numai, sunt pe dată îmbrățișate de toate popoarele și viața laolaltă este cu totul schimbată, pretutindeni.

Schimbările treptate prin care trece viața popoarelor, viața socială a fiecărui popor, urmăresc, dacă nu fericirea deplină care nu este nicăieri, dar o îmbunătățire a vieții, o fericire și bună stare din ce în ce mai răspândită între toate păturile sociale, ridicând la lumină și civilizație, și păturile cele mai de jos. Acest șir de schimbări necurmate este ceea ce se cheamă o „evoluție“ — evoluția unui popor, evoluția unui Stat, evoluția unei instituții — care trezește totdeauna în gând o schimbare liniștită, firească, fără întreruperi și aproape fatală. Zicem aproape fatală, fiindcă la aceste schimbări nu contribuie numai întâmplarea,

ci și acțiunea omului, iscodirea minții sale și voința sa de a ajunge prin schimbări treptate la anumite îmbunătățiri, precum și decurgerea firească a unor fapte din altele, ca rezultate firești și care nu pot fi împiedicate, ale unui fapt, care a avut loc. Dacă, de pildă, într'un anume loc oamenii au fost siliți să se lase de plugărie și să schimbe felul de a trăi, acest lucru nu este o întâmplare fatală, o voință a lui Dumnezeu deasupra și în contra oamenilor. El este urmarea firească a unui fapt întâmplat mai înainte, de multe ori din voința oamenilor, cum ar fi ridicarea în acele părți a unei industrii, găsirea unor izvoare mai bogate de căștig — cărăușia — sau chiar schimbarea climei și pământului, fie prin tăierea de păduri, care îndepărtează ploaia și face neroditor pământul, fie prin secătura pământului printr'o stoarcere a lui, nehibzuită. Tot astfel dacă cărăușii și poștașii de altă dată au dispărut la introducerea trenului, nu este la mijloc un blăstăm al lui Dumnezeu, ci urmarea firească a civilizației țării, prin influința asupra ei a țărilor mai înaintate în cultură.

Viața laolaltă a oamenilor, viața socială, se schimbă uneori deodată prin voința acestora, se schimbă prin răsturnarea cu puterea a unor stări, care nu mai sunt dorite, care nu mai au îndreptățire la viață. Această schimbare este ceea ce se cheamă „revoluție“ și are loc totdeauna când stările sociale nu se mai pot suferi și nu mai este nimeni în putere să le ție în picioare. Prin urmare, revoluția nu poate lua naștere de cât atunci când buba este coaptă, când totul este pregătit, și când acei cari au a apăra o stare contra căreia cei mulți se ridică, nu mai sânt vrednici să o apere.

Revoluția nu este numai răsvrătirea, numai încercarea de răsturnare, ci chiar faptul răsturnării.

În acest înțeles, revoluția poate fi sângeroasă, atunci când acei contra cărora s'a făcut răsvrătirea, nu au dat de bună voie ceea ce li s'a cerut, sau s'au împotrivit schimbării și au opus putere la putere. Revoluția poate fi pașnică, atunci când schimbarea s'a făcut ușor, fără împotrivire, prin înțelegerea stărilor și lucrurilor sau prin renunțarea cuminte de a apăra o stare, care nu se mai poate apăra.

Pilde frumoase de revoluții sunt în istoria tuturor popoarelor și sunt și în istoria poporului nostru. Marea revoluție franceză dela sfârșitul veacului al 18-lea este una din cele mai strălucite, prin puternicele ei urmări. Prin această mare revoluție, puterea care era în mâna nobililor și clericilor, mari proprietari de moșii, de păduri și

castele, a trecut în mâna burgheziei, a clasei de mijloc, a orășenilor, și apoi în mâna poporului întreg, care până atunci era sclav și supus unui număr restrâns de nobili. Firește dreptate deplină nu a fost nici acolo. Cuvintele strălucitoare: „libertate“, egalitate“, „frățietate“, care erau scrise pe flamura roșie a răsvrătirii, nu au fost împlinite întocmai. Poporul a fost amăgit cu frumuseța vorbelor și cu fericirea viitorului, iar burghezi au luat marile moșii, pădurile și castelele nobililor, precum și cărma țării. Totuș ridicarea la viață și lumină — cât de puțin a fost — a păturilor mijlocii și de jos, a avut ca urmare întreaga civilizație de astăzi, industria și comerțul întins, marile descoperiri tehnice, mașinile minunate care au schimbat întreg felul de muncă și de viață, pătrunderea luminii și culturii în toate colțurile cât de întunecate, primenirea poporului prin ridicarea de jos a elementelor bune și vrednice. Această revoluție a fost sângeroasă, mulți nobili și regi și-au găsit pieirea în ea, au fost și pagube și jertfe zădarnice. Pierderile pricinuite de ea însă, au fost răsplătite prin urmările ei binecuvântate.

Tot astfel revoluția dela 1848, al cărei vânt de libertate și dreptate s'a abătut și asupra pământului nostru, a avut urmări fericite. Dorința de libertate și de dreptate, care a clocotit în sufletele moșilor noștri, cu toate jertfele pe care le-au cerut, au fost împlinite și dreptul la viață a națiunii noastre, viață vrednică și îndestulată, a fost câștigat. Dela câștigarea acelu drept se trage păstrarea ființei noastre ca națiune, propășirea ei și puțința ajungerei acelei clipe fericite, când ne-am putut uni cu toții într'o singură țară și am putut reclădi „Dacia fericită“ de altă dată. Sfinților martiri ai acelor mărețe timpuri le datorăm întreaga noastră fericire de astăzi și întreaga isbândire a națiunii noastre.

Încercări de revoluție au mai fost. Multe însă nu au izbutit și îndrăzneala răsvrătitorilor a fost înecat în sânge. Neisbânda unei răsvrătiri, înăbușirea ei, e mult dureroasă. Rar răsvrătire care să nu fie întemeiată pe sfânta dreptate. Și cât de mare nu era durerea atunci când dreptatea era înfrântă. Răscoalele țărănești din 1907, în vechea Românie, își aveau temelul în lipsa de pământ, în sărăcia amară, în robia cruntă în care zăcea poporul, în întunericul cumplit în care era ținută țărănimea. Dreptatea sfântă era de partea acestei pături muncitoare. Nu se mai putea suferi durerea care îi stăpânea pe țărani. Flămânzi și goi, uciși de pelagra pe care le-o dădea curuzul muced și de alcoolul otrăvit în

care își căutau mângâierea și nesimțirea, nemai putând să-și ție în viață copiii cărora le astâmpărau foamea cu turte de humă coapte în cuptor, chinuți și umiliți de arândașii și proprietarii fără milă, țărani s'au răsvrătiti. Au așteptat, au plâns, și au cerut zeci de ani dreptate, și nu au căpătat nimic. Țara era strălucită și bogată, iar poporul flămând și sărac. Nemulțumirea clocotea dela un capăt la altul al țării, iar stăpânitorii se slăveau în sărbători. Nu se mai putea răbda și oamenii au voit să ia cu puterea ceea ce li se cuvenea. Focul a izbucnit în nordul Moldovei — în comuna numită Flămânzi, ca un semn pentru înțelesul adânc al răscoalei — și s'a întins curând peste întreaga țară. Conducătorii, stăpâni pe armată, au înecat în sânge toate durerile, au ras sate cu tunul, au împușcat mii de țărani, mulți fără judecată pe margini de drum sau în fugă, ca într'o adevărată crudă vânatoare de animale sălbatice. Moartea a închis gura tuturor. Revoluția a adus jale în sufletul celor rămași, nu a adus un bine nimănui. De abia după 11 ani, după ce de mult se uitase prăpădul, s'a dat puțință de viață țărânimii, i s'a făcut dreptate, împărțindu-i-se pământul moșilor boerești.

Uneori chiar încercările de revoluție răușite nu duc la bun sfârșit. Și dacă înăbușirea este dureroasă, rezultatele rele ale unei revoluții sângeroase izbutite, sunt mai păgubitoare. Jertfele pe care poporul le-a făcut prin pierderi de averi și de oameni, pot fi nu numai zădarnice, dar o adevărată nefericire, atunci, când revoluția duce la stări mai rele, mai greu de suferit și mai greu de îndepărtat ca cele de mai înainte. O pildă vie și în apropiere avem în bolșevismul rusesc. Răscoala poporului contra tiraniei țariste, contra asupririi și închisorilor Siberiei, contra umilinții și întunericului în care a fost ținut de conducători răi și nedrepti, contra disprețului celor de sus de carne și viața de „muji“, a dus la îndepărtarea vechiului regim, dar și la întronarea unui altuia cu mult mai rău de cât cel dintâiu. Dacă supt vechiul țarism stăpâneau tirani asupritori, exista însă un regim de drept, exista o lege, era cu puțință o viață economică, poporul trăia o viață de Stat care l-a dus la oarecare propășire. Astăzi în Rusia, supt stăpânirea unor oameni cari nu au avut în trecut nicio legătură cu poporul, mulți din ei străini de neam, poporul zace într'o robie mai cumplită, și o stare cu mult mai rea. Astăzi zace supt robia bunului plac, necrotit de nicio lege, în neputință de a-și da o viață economică, de a găsi o ordine în viața sa de Stat, trăind într'o

țară care nu numai că nu propășește, dar cade în fiecare zi, atât în gândire, cât și în simțire, în însușiri alese, în putere de viață și producție. Supt noul regim, poporul rusesc are totatătea temnițe ca și supt țarism, dacă nu mai multe, însă nu mai are acea ferbinte credință și puternică nădejde că odată va ieși la lumină, răsturnând pe tirani.

Răscoala putând fi inecată în sânge sau să ducă la rezultate nefericite, iar revoluția sângeroasă izbândită aducând ca profit, totdeauna, mai puțin decât pagubele pe care le pricinuește, judecata dreaptă și mintea luminată trebuie să îndepărteze dela ea mijlocul răsvrătirii. Omul civilizată, care trăește într'un Stat organizat găsește totdeauna mijloacele să-și câștige pe cale pașnică o ordine potrivită intereselor tuturor. Schimbarea făcută pe această cale, răsturnarea unei ordine sociale treptată sau deodată, dar prin voința majorității poporului, este tot o revoluție, pașnică, ale cărei rezultate sunt mai prielnice și mai trainice. Schimbarea se face fără pagube materiale sau omenești, fără primejdie și astfel cum a fost voința celor mai mulți.

O revoluție mare de acest fel ne poate da ca pildă țara noastră: „Revoluția din 1918“: împroprietărirea țărănilor și votul universal.

Cei mai mulți dintre noi mici nu-și dau seama, dar noi am trecut prin cea mai mare revoluție prin care a trecut poporul nostru vreodată, în întreaga sa viață.

N. Ghiulea

Intellectualii ai Ardealului,

Aduceți-vă aminte că în acest colț de românism dragostea de limbă a fost totdeauna vie și rodnică.

Mândria aceasta a trecutului vostru trebuie să vă indemne și astăzi să ajutați cu banul săvârșirea operei în care limba își adună toate tainele trecutului și tot parfumul de astăzi.

Dicționarul „Limbii Române“, — care aici în inima Ardealului se plămădește —, nu trebuie să lipsească din biblioteca nici unuia dintre voi. Pe poarta lui vom intra în marele templu al limbii românești, înaintea cărei împrejurări vitrege ne-au oprit atâta vreme.

Plătind 1500 lei pentru cele 15 fascicole apărute până acum ați asigurat apariția celorlalte cari de mult așteaptă lumina tiparului.

Plătind cinci lei v-ați înscris în asociația „Prietenii Dicționarului“ și ați contribuit astfel la desfacerea cât mai largă și mai grabnică a fascicolelor apărute.

„Societatea de Măine“ este filiala ardeleană a „Prietenilor Dicționarului“. La redacția ei se pot face înscrierile printre membrii asociației și tot de acolo vă puteți comanda și cele 15 fascicole.

Filozofia socială a lui Henri de Saint-Simon

Viața sa rămâne cu toate părțile intunecoase aceea a unui apostol, a unui vizionar de geniu, a unui om care a reușit să se lapede de părțile inferioare ale naturei pentru a se contopi cu interesele comunității. A început să scrie foarte târziu, la 40 de ani și opera sa nu prezintă un caracter monumental, definitiv, ca aceea a contemporanului său Hegel. Ea este răsfirată într'o mulțime de broșuri, de pamflete, de opurile și scrisori, pe care la adresa membrilor Institutului, filantropilor din lumea întreagă, parlamentelor, lui Napoleon și lui Ludovic al XVIII-lea. El a fost puțin cetit în cursul vieții și chiar până astăzi din cauza edițiilor rare a fost studiat mai mult de sociologi. Acțiunea sa s'a restrâns în mare parte prin vorbă, prin contact direct, creind astfel o atmosferă intelectuală în jurul său din cele mai bogate în idei. Dacă s'ar putea face distincții între genii, Saint-Simon ar putea fi numit un geniu inspirator, inițiator, animator față de geniile constructive ale unui Descartes, Kant sau K. Marx, creatori de sisteme definitive de cugetare. Saint-Simon nu ne-a lăsat acest sistem definitiv, unitar, ci a deschis numai perspective nebănuite până la el. Acțiunea lui filozofică are ceva din puterea fecundătoare a lui Socrate sau Christos. Saint-Simon a fost cel mai prodigious semănător de idei dela începuturile veacului trecut.

Doctrina lui nu se poate prinde într'o formulă unică. În fața bogăției de idei, de aspecte originale de viață socială, în fața atâtor intuiții geniale, ori ce clasificare devine mai mult sau mai puțin arbitrară. De aceea aproape toate studiile, care s'au scris asupra operei sale sunt teziste. După simpatii fiecare comentator a ales partea ce-i convenea mai mult pentru susținerea convingerilor proprii. În lipsa unui principiu unic de coeziune internă, nu rămâne decât posibilitatea de așezare a ideilor sale după categorii fixe, impuse printr'o diviziune externă. Ele pot fi reduse în esență la următoarele patru grupuri: I. Sinteza științelor și filozofia istoriei; II. Organizarea politică a Europei; III. Industrialism și socialism; IV. Morală și religiune. Această împărțire are calitatea, că în linii generale corespunde cronologiei publicațiilor st. simoniene.

Sinteza științelor și filozofia istoriei
St. Simon, elevul enciclopedistului

³ Am luat împărțirea după cea dată de domnul Bouglé în volumul „L'oeuvre d'Henri de Saint-Simon“. Textes choisis. Turin 1925.

d'Alembert, avea în această primă fază a cugetării sale o încredere absolută în puterea rațiunii omenești. Mai avea convingerea că știința se poate reduce la un principiu unic și că progresul ei, al cărui suprem scop este a ameliora soarta clasei celei mai numeroase și mai nepăstuite, este continu în drumul spre perfecțiune. Pentru a grăbi progresul și pentru a investi știința cu rolul suveran, care de drept îi revine în organizarea vieții, el se adresează filantropilor pentru o subscripție mondială, care să asigure savanților o existență independentă, făcând posibil, ca întreaga lor activitate să fie concentrată asupra lucrărilor științifice. De asemeni el se adresează savanților, ca punându-se de acord între ei să elaboreze împreună o enciclopedie constructivă, care să coordoneze munca științifică și să-i dea o unitate de concepție. Din această sinteză a științelor ar rezulta un fel de teorie generală, care ar face să dispară anarhia, cauzată de-un exces de analiză și specializare, și care stânjenește progresul științific. Nemulțumindu-se însă numai cu aceste sugestii, el voia să construiască însuș sinteza. Încezută în cunoștințele sale științifice, de altfel superficiale, căci erau culese mai mult dintr'un vagabondaj intelectual în jurul școlii de politehnică, al celei de medicină și din convorbiri și discuții cu diferiți savanți contemporani, el nu reușește decât să schițeze un plan bizar, în care printr'o interpretare naivă și himerică subordonează toate legile naturei legii gravității universale a lui Newton.

Dar valoarea concepției st. simoniene din acest timp nu trebuie căutată în realizarea însăși a sintezei, ci în intuiția sa, care îl făcea să simtă imperioasa necesitate de a opune operei critice și distructive a enciclopediștilor o teorie unitară, sintetică și constructivă. „Umanitatea nu este făcută ca să locuiască în ruine“, repeta el cugetându-se la dezastrele acumulate, la dezordinea stabilă prin revoluție și în fața acestui haos lăuda pe De Bonald de-a fi afirmat utilitatea unității sistematice⁶.

Teoriile lui St. Simon din această epocă mai au însă o altă latură de-o valoare cu totul originală în comparație cu speculațiile filozofice ale antecesorilor și ale contemporanilor. Când el susține necesitatea unei sinteze a științelor, a unei teorii generale, o face

⁶ vezi: Prefața de la „Doctrine de Saint-Simon. Exposition. Première année, 1829.“ Nouvelle édition publiée avec introduction et notes par Ch. Bouglé et Elie Halévy. Paris, Marcel Rivière, 1924.

mai vârtos cu scopul de-a putea integra în enciclopedie, *fizica socială*, știința generală a omului, bineînțeles, dându-i un caracter *pozitiv*, bazat pe observația strict științifică a faptelor sociale. Din primul moment al evoluției cugetării sale filozofice el își construiește speculațiile în vederea unei morale și a unei științe politice superioare. Știința generală a omului este concepută de el aproape în termenii, în care ne-o arată sociologia contemporană.

„Societatea — scrie el în „Mémoire sur la science de l'homme” (1813) — nu este numai o simplă aglomerație de ființe vii, ci ea este o veritabilă mașină organizată, în care fiecare piesă contribuie în chip deosebit la funcționarea întregului“. Iar în altă parte: „Unirea oamenilor alcătuiește o adevărată ființă. Istoria civilizației devine astfel istoria unui organism, care-și creiază organe; ea intră în noțiunea de fiziologie bineînțeleasă“. Dar însuși Durkheim, fondatorul sociologiei științifice moderne, recunoaște în Saint-Simon pe adevăratul părinte al sociologiei, glorie atribuită de obicei elevului său A. Comte.⁷ În sprijinul afirmației Durkheim aduce următoarele citații textuale din Saint-Simon. Intr'o scrisoare către Chateaubriand, Saint-Simon se exprimă: „Similitudinea ideilor morale este singura legătură ce poate să unească pe oameni într'o societate“. Dintr'un alt text: „Popoarele se organizează și trebuie să se organizeze în chip diferit după felul în care își fac o idee despre univers și despre ele însele, după felul cum consideră realitatea, ca o creație a unei libere voințe, sau ca produsul unei legi necesare, după felul de-a cunoaște unul sau mai mulți zei. Forma fiecărei societăți depinde de la starea cunoștințelor sale“.

Sinteza științelor la un moment dat, teoria generală, într'un cuvânt filozofia, care în concepția sa se apropie deja de religie, este fundamentul societăților. Evident sarcina de-a crea această religie pozitivistă, pe care s'ar baza o nouă morală și-o nouă politică era prea grea pentru umerii lui Saint-Simon.⁸ El se va mulțumi deocamdată a trage concluzii asupra organizării societății în viitor din observarea știin-

⁷ V. „Saint-Simon, fondateur du positivisme et de la sociologie. Extrait d'un cours d'Histoire du socialisme. Fragment inédit de Durkheim“. Publicat în „Revue philosophique“. Mai 1925.

⁸ Acest vis al unei morale și politice pozitiviste St. Simon îl împărtășia cu mulți dintre contemporanii săi, între alții cu Madame de Staël. A. Comte în cursul său de filozofie pozitivistă reia aceleași idei dându-le toată amploarea și argumentația științifică. Trăgând toate concluziile ei creiază o religie pozitivistă.

țifică a fenomenelor istorice, derivând în chip determinist noile instituții sociale din vechile așezăminte și întocmiri. „Viitorul se compune din ultimii termeni ai unei serii, ai cărei primi termeni îi formează trecutul“. Recurge deci la filozofia istoriei.

Domnul Mihail Ralea, profesor la universitatea din Iași în teza sa susținută la Sorbona: „L'idée de revolution dans les doctrines socialistes“ scapă din dificultatea de-a da o definiție unică și sintetică doctrinei lui St. Simon, caracterizând-o indirect printr'un atribut de filiație. Caracterul sigur al doctrinei lui Saint-Simon ne spune dânsul, este înrudită sa cu raționalismul progresist al veacului al XVIII-lea. Formula este sugestivă și succintă, dar, prea sintetică, ea poate deveni lesne echivocă. În adevăr, cele două caractere: raționalism și progres, sunt amândouă inerente filozofiei secolului al XVIII-lea, însă trebuie separate. Căci dacă încrederea nelimitată în puterea critică a științei și cultul rațiunii le întâlnim fără excepție la toți filozofii secolului al XVIII-lea: la Rousseau și discipolii săi, la Voltaire, la fiziocrați și la enciclopediști, ideea progresului continuă al științei, a perfectibilității indefinite a neamului omenesc supt forma unei filozofii deterministe a istoriei n'o întâlnim, decât la Chastellux, Turgot și în special la Condorcet.⁹ Stabilirea exactă a filiației acestei concepții de filozofie a istoriei este însă foarte importantă, căci ne ajută a desprinde contribuția originală a lui St. Simon.

O încercare de filozofie a istoriei a făcut pe la mijlocul secolului al XVI-lea J. Bodin în opusculile sale: 1. De la république și 2. Methodus ad facilem historiarum cognitionem. La 1725 filozoful italian Vico în a sa „Știința nouă“ încearcă o operă asemănătoare, destul de timidă, căci nu vede o lege a progresului, decât la diferitele popoare izolate, a căror evoluție istorică descrie o curbă ascendentă-descendentă. După o fază primitivă, după o culme, urmează fatal declinul, ca procesul să înceapă din nou și asemănător la alte popoare. Teoria celebrilor „ricorsi“ ai lui Vico este depășită de filozofii francezi Chastellux, Turgot și Condorcet, care extind ideea progresului neîncetat la istoria întregii omeniri. Astfel Chastellux în broșura „De la félicité publique“, (1776)¹⁰ critică concepția curentă la contemporanii săi, după care omenirea ar fi fost mai fericită în antichitate. Ideile de dreptate și iubire s'au dezvoltat în cursul istoriei. El

⁹ v. Mathurin Gillet: L'utopie de Condorcet. Paris: 1883. Gillet face istoricul ideii de perfectibilitate, de unde dețin datele referitoare la această chestiune.

critică moravurile barbare ale Spartei, ba chiar ale Romei — idealul atâtor scriitori din sec. al XVIII-lea — și bate joc de Rousseau,¹⁰ care pe lângă toată critica aspră adusă religiei nu găsește altă stare mai ideală pentru omenire, decât statul-natură, adică tot raiul teologilor scoborit pe pământ. Cu Condorcet¹¹ ideea de progres primește un caracter științific și metodic. El împarte istoria omenirii în 10 epoci, caracterizează fiecare epocă după un fapt marcant și grupează în jurul lui pe celelalte fapte după importanța și urmările lor. Progresul societății este supus aceluiași legi generale, care se observă în dezvoltarea facultăților individuale, considerate în același timp la un număr mare de indivizi. Printr'un raționament strâns el probează, că natura n'a făcut nici-un termen perfecționării facultăților omenești, că perfectibilitatea omului este indefinită. Inșă prejudecăți și superstiții s'au opus dezvoltării omenirii, care încă trebuiesc studiate, ca prin înlăturarea lor să se poată favoriza și accelera progresul, căci, ca și pentru Turgot, ca și pentru St. Simon, și pentru Condorcet prezentul este născut din trecut și dă naștere viitorului. Astfel el vede în istoria omenirii serii de fapte descendente: prejudecățile și erorile și serii de fapte ascendente: progresul științelor. Din convingerea că progresul continuă al științelor este urmat de-un progres general al moravurilor și întocmirilor sociale și constatând acest progres continu în trecut, el prezice pentru viitor progresul tot mai mare al egalității între națiuni și al egalității între indivizii aceleiași națiuni. Istoria filozofiei lui, în rezumat, este istoria progresului științelor.

Același fel de-a concepe istoria îl întâlnim și la St. Simon.¹² Și la el filozofia istoriei este determinată și la el mai ales în scrierile de la început ea este o filozofie intelectualistă a istoriei.¹³ Printr'un proces similar dezvoltă-

¹⁰ v. p. Rousseau și idealul său social concluzia lui Lichtenberger din teza sa: „Le socialisme au XVIII. 1. Paris, 1895“: „Astfel Rousseau găsi în statul-natură, în modelul republicilor din antichitate și probabil și în câțiva scriitori vechi și moderni principiile care l-au călăuzit pentru a încerca să reformeze societatea coruptă“.

¹¹ „Esquisse d'un tableau des progrès de l'esprit humain 1793—1794“. La început un fiziocrat, Condorcet, nu întreprinde explicarea sa filozofică a istoriei decât după izbucnirea revoluției și poate supt impresia ei.

¹² Insuși spune „ne rien faire de plus que bâtir sur le fondement constitué par les principes de l'Esquisse“.

¹³ v. prefața „Doctrine de Saint-Simon“.

rei spiritului omenesc, care trece dela metoda a priori la cea a posteriori ca să termine printr'o metodă sintetică,¹⁴ științele trec și ele de la o stare conjecturală la una pozitivă. Astfel astrologia a devenit astronomie, alchimia chimie, etc. Ca procesul să fie încheiat și rolul imaginației deductive să dispară cu totul, rămâne, ca și morala și politica la rândul lor să treacă din starea conjecturală a speculațiilor teologice și a abstracțiilor metafizice la starea pozitivă a științelor exacte, bazate pe observația faptelor. Această evoluție a științelor repercutându-se însă asupra întregii structuri sociale St. Simon prevede o transformare a instituțiilor și a formelor de viață politică, în care rațiunea va fi suverană.¹⁵ Mai puțin norocoasă este comparație, pe care o face între dezvoltarea individului și a speței: omenirea traversează faze similare individului, tinerețe, maturitate, bătrânețe, când predomină imaginația, voința și rațiunea, căci împingând comparația prea departe ajunge la concluzii absurde.

Concepția sa filozofică a istoriei este superioară concepției lui Condorcet din două puncte de vedere: I. Condorcet, pătruns de spiritul antireligios al veacului al XVIII-lea nu vedea în evul mediu, decât o epocă de mizerie, de obscurantism și barbarie. St. Simon îl critică, poate supt influența școalei teocratice, dar mai ales din tendința congenitală a spiritului său spre organizare, spre sistematizare, spre unitate, și arată importanța evului mediu în istoria spirituală a omenirii. Reabilitând astfel evul mediu, el reabilitează religia, care este baza necesară oricărei societăți organizate și desvălește astfel printr'o perfectă continuitate mersul ascendent al omenirii spre culmile civilizației. II. El mai reproșează — și cu drept cuvânt — lui Condorcet timiditatea sa în a prezice formele sociale viitoare. Cu drept cuvânt, căci prin viziunea sa clară, prin intuiția sa genială de-a concepe posibilitatea unei științe morale și politice pozitive, el devine părintele sociologiei contemporane. Bineînțeles aceste idei sunt mai mult în germene în primele sale scrieri. Dar ele sunt reuate, dezvoltate cu unele modificări și precizate în toate operele ulterioare. Filozofia istoriei ră-

¹⁴ St. Simon o numește analogie sau la Descartes. Ea constă într'o revizuire a cunoștințelor câștigate prin analiză printr'un procedeu invers de sinteză.

¹⁵ Tot pozitivismul este în germene în aceste idei, reuate și expuse cu tot aparatul științific de A. Comte care distinge în istoria omenirii 3 epoci: teologică, metafizică și pozitivistă.

mâne firul roșu, care ne ajută să ne orientăm printre multele aspecte ale teoriei sale politice și sociale, prin zănd esența și originalitatea cugetării lui.¹⁶ În rezumat ea este o interpretare personală și o confruntare între raționalismul și progresismul secolului al XVIII-lea și între doctrina școalei teocratice dela începutul secolului al XIX.

¹⁶ v. supt acest raport comparația pe care o face Flint între filozofia istoriei în Germania (Lessing, Herder, Kant, Hegel, Fichte, Schelling) și în Franța (Condorcet, De Bonald, J. de Maistre St. Simon). „Este der emarcat faptul, că în Germania aceste studii s'au menținut în domeniul speculației filozofice, deasupra agitațiilor și luptelor de partide, până când în Franța doctrinele istorice au fost aproape totdeauna altoite pe o teorie politică sau socială“ Flint. La philosophie de l'histoire en France, tr. 1878.

Din această confruntare, din această ciocnire tășnește însă scânteia originală a intuiției lui Saint-Simon. Prezentată supt forma unui silogism, ea este următoarea: Din premisele 1) științele omului, psihologia, politica, morala vor deveni pozitiviste și vor fi astfel înglobate în sistemul general al științelor în continuă dezvoltare (raționalism și progresism) și 2) religia, chintesenta cunoștințelor generale ale unei epoci, este baza societății, (doctrina teocratică), el trage concluzia: viitorul omenirii va rezulta din aplicarea practică și generală în toate domeniile a religiei științifice (st. simonismul). Din acest punct de vedere St. Simon este precursorul genial nu numai al lui A. Comte, ci și al lui Renan și Fustel de Coulanges).

(Va urma)

Petru Drăghici

POLITICA EXTERNĂ

Revizuirea Constituției în Polonia

Montesquieu spunea că, pentru a putea aprecia Constituția unui popor, nu-i de ajuns s'o cercetezi în ea însăși, în elementele interne, care au determinat-o și o fac să funcționeze, ci trebuie să îți seama și de condițiunile externe, de ordin istoric și geografic, în care este nevoit să trăiască poporul acela.

Amintind formula marelui cugetător nu am deloc intenția să fac aprecieri despre Constituția polonă admisă solemn la 17 Martie 1921, cu asentimentul tuturor partidelor politice, drept pactul fundamental al națiunii care, la 3 Mai 1791, isbutise din nenorocire prea târziu, după piedicile perfide provocate prin amestecul streinilor în exercițiul dreptului de *liberum veto*, să-și dea o constituție capabilă de a asigura ființa și dezvoltarea Statului în ciuda influențelor din afară.

Date fiind, însă, întâmplările recente din Polonia și experiența istorică a națiunii aliate, proiectata revizuire a Constituției dela 1921, în privința puterilor prezidențiale și a sporirii prestigiului executivei față de legislativă, ne apare ca o încercare de prevedere politică pentru a întări forța de guvernare și suprema conducere în Stat.

Evident că o republică nu poate fi comparată cu o monarhie, fie chiar constituțională, în privința organizării puterilor Statului și a mecanismului lor de funcționare și, prin urmare, nici rolul sau situația unui președinte de republică ales nu pot fi comparabile cu rolul și situația unui monarh ereditar, întronat pe temeiul existenței

unei Dinastii naționale ca instituție permanentă și simbolică în Stat. Din acest punct de vedere, deci nici o comparație posibilă între capul Statului polon și capul Statului român, de pildă, pentruca să luăm exemplul celor două țări vecine și intim legate prin comunitatea intereselor de tot felul. Dar republica polonă și-a dat, prin Constituția dela 1921, un președinte cu mai puține puteri formale și reale decât le are, de pildă, președintele republicii franceze, ales aproape după același procedură și de o adunare identică, — și cu încă mai puține, incomparabil mai puține puteri decât acelea de care dispune președintele în Statele Unite.

Pentru un Stat tânăr, aflat într'un complex de împrejurări istorico-geografice defavorabile și chiar primejdioase pentru consolidarea și dezvoltarea lui, asemenea dispozițiuni constituționale privitoare la capul Statului vădese o gravă slăbiciune sau insuficiență de prevedere politică inițială. De aceea, proiectul revizuirii constituționale, astăzi la ordinea zilei în Polonia, pare a întruni asentimentul marelui majorității a opiniei publice și a parlamentarilor în funcțiune, cu mult înainte de termenul celor 25 ani, stabiliți prin art. 125 ultimul alineat din Constituția în vigoare, când se pare că revizuirea constituțională era considerată ca o necesitate periodică și lesne de îndeplinit printr'o procedură simplificată la majoritatea membrilor Dietei și Senatului.

Proiectul revizuirii, despre care avem

ecouri suficiente dela Varșovia, tînde să modifice și în același timp să completeze Constituția dela 1921 pentru a o face să corespundă cât mai bine nevoilor multiple și complexe cărora trebuie să facă față organizația Statului modern.

În primul rînd, se va fixa durata sesiunii ordinare a Corpurilor legiuitoare la 4 luni pe an pentru a asigura, prin Constituție, un minimum de activitate permanentă a puterii legislative la un termen dinainte stabilit. Dacă și cu această prevedere bugetul tot nu va fi fost votat, pentru anul financiar imediat următor, — cum este cazul chiar acum când Polonia merge, în materie bugetară, prin mensulități provizoriu aprobate (ultima expirînd pe luna Iunie la 30 cor.) — atunci revizuirea îi va da președintelui republicii dreptul să-l promulge prin decret-lege.

Alte două prevederi importante și a căror lipsă se făcuse foarte simțită sub imperiul Constituției în forma de până acum, sunt privitoare la raporturile dintre capul Statului cu puterea legiuitoare, anume la dreptul de dizolvare a Parlamentului și la dreptul de veto opus legilor votate înainte de a le promulga.

Intr'adevăr, art. 26 din Constituție prevede că Dieta se poate dizolva din proprie inițiativă printr'o hotărîre spontană luată cu majoritatea de 2/3 din votanți și admite, în principiu, dreptul de dizolvare al președintelui republicii, dar condiționat de consimțămîntul a 3/5 din numărul total al senatorilor stabilit prin lege și a cel puțin jumătate din numărul deputaților. În ambele ipoteze de dizolvare presupuse prin articolul menționat, Senatul se dizolvă în același timp cu Camera și dizolvarea lui urmează de plin drept ca o consecință a hotărîrii privind Adunarea deputaților. Este evident că în asemenea condițiuni dreptul de dizolvare al președintelui republicii poate fi considerat ca inexistent și, de aceea, prin revizuirea plănuită, se prevede existența acestui drept a cărui exercitare va fi condiționată, însă, de propunerea consiliului de miniștri.

Cât privește dreptul de veto împotriva legilor din partea președintelui republicii, până acum acesta nu există nici din punct de vedere strict formal, ci abia Senatul avea un asemenea drept provizor față de legile votate de Dietă, în sensul că putea modifica sau respinge textul adoptat de Adunarea deputaților, căreia îi aparține, în chip necontestat și alături de guvern, inițiativa legilor în toate materiile, potrivit art. 10 din Constituție. Dreptul de veto al Senatului este pro-

vizoriu întrucît trebuie să se pronunțe în termen de maximum 30 zile asupra textului votat de Adunarea deputaților și în cazul când îl modifică sau respinge Dieta poate, cu majoritatea specială de 11/20 din numărul votanților obișnuiți, să confirme din nou proiectul ei în forma admisă și atunci proiectul confirmat devine lege peste voința contrarie a Senatului. Prin revizuirea constituțională ce se pregătește, președintele republicii va dobîndi dreptul de veto tot provizoriu împotriva legilor admise de Parlament, în condițiuni aproape identice aceluia care stabilesc puterile Senatului în materie legislativă, căci dacă legea refuzată de președinte va fi votată a doua oară de Parlament atunci intrarea ei în vigoare, prin promulgare, va fi obligatorie.

Comparat cu dreptul de veto absolut, nu suspensiv sau provizoriu, pe care-l are capul Statului, la noi, în materie legislativă, drept admis după multe debateri chiar prin Constituția dela 1866, este evident că dreptul de veto plănuit prin revizuirea constituțională poloneză apare destul de discret și de timid în republica vecină.

În sfîrșit, o ultimă complectare de data aceasta, a Constituției dela 1921, plănuită prin revizuirea în curs, urmează să precizeze în mod formal, prin chiar textul constituțional, dreptul președintelui republicii de a promulga decret-lege în cazurile când Dieta ar fi dizolvată sau prorogată, precum și în răstimpul dintre sesiunile legislative ordinare când bine înțeles nu s'a socotit necesară convocarea unei sesiuni extraordinare. Dreptul acesta de legiferare al președintelui este condiționat de obligația de a duce spre ratificare decret-lege promulgate, înaintea Parlamentului, până în termen de 15 zile dela deschiderea unei sesiuni ordinare sau extraordinare.

Astfel, pentru cazurile când legiferarea prin decret-lege s'ar impune, în interesul suprem al Statului, revizuirea plănuită în Polonia tînde să precizeze, prin textul constituțional, condițiunile în care puterea executivă, prin președintele republicii, va putea să promulge decret-lege. Este o tendință foarte firească și consecventă principiilor fundamentale ale Statului modern de drept în care totul trebuie să fie dinainte reglementat și prevăzut prin Constituție și prin legi, pentru a reduce la minimum orice posibilități de abuz din partea puterilor constituite atât în raporturile lor cu particularii cât și în privința respectului datorit libertăților publice.

La noi, fără ca vechea Constituție

să fi avut vre-o prevedere în acest sens, s'a legiferat prin decret-lege în vremea războiului și după aceea, potrivit nevoilor ivite și, uneori, din nenorocire, fără nici o nevoie și fără vre-o justificare pentru materii în care nu existau motive de urgență. Dreptul de necesitate, pe care, sub forma provizoratului până la ratificarea Parlamentului ce avea să se întrunească, l-a recunoscut însăși Înalta Curte de Casație, a impus, firește, și la noi, în afară de orice prevederi constituționale formale, legiferarea prin decret-lege. Dacă, Doamne ferește, suprema nevoie s'ar mai ivi vreodată, acelaș procedeu se va repeta nestingherit prin tăcerea Constituției dela 1923 și justificat prin precedentul stabilit în perioada anilor 1918—1920.

Am ținut să vorbim despre evenimentul constituțional ce se pregătește în Polonia pentru că este vorba de o țară vecină, de care suntem așa de intim legați nu numai prin tratatul formal de alianță, dar și printr'o strînsă comunitate de interese, — și pentru că tot ce atinge dezvoltarea, siguranța și consolidarea Statului polonez înseamnă că poate atinge cel puțin indirect siguranța, consolidarea și dezvoltarea Statului românesc întregit.

N. Dașcovici

Cărți, Reviste, Ziare

Consinzeana — 20 Iunie. D. I. Breazu încheie analiza operei poetice a lui Lucian Blaga, susținută până la sfîrșit cu o profundă înțelegere a ansamblului și cu o iscusită interpretare a amănuntului. În întregime este un studiu de literatură modernă recentă fără păreche la noi. Desprindem din încheiere această succintă caracterizare a întregii opere poetice a lui L. Blaga:

„Intrînd în literatura noastră cu un chiot vesel și sălbatic în fața vieții (Poemele lumii), Lucian Blaga s'a lăsat mai întăiu răpit de toată beția acestui veșnic izvor de creație, transportându-ne în epoca și mediul în care el zburdat mai liber (Pașii Profetului). După ce a dat acestui principiu al vieții nestăvilite, o aureolă de mit și l-a transpus în solul local (Zamolxe), în fața lui au început să se ridice drepturile veșnice ale spiritului. Am asistat mai întăiu la sfîșierea suflătoare a omului de astăzi, în sufletul căruia toate minunile și-au frînt aripile (În marea trecere), pentru ca să trecem mai apoi la ciocnirea dramatică între cele două principii (Tulburarea Apelor). Ciocnirea dramatică între aspirațiile ideale și senzuale ale ființei omenești au fost privite apoi la lumina unui principiu psihologic modern (Daria și Fața).

„Dela personalismul svăpăiat al întăielor opere, poetul a evoluat către nimicirea de sine, care se accentuează tot mai mult și în ultimele poezii, neadunate încă în volum“.

Impresii dintr'o călătorie în Orient

Luxorul, Asuanul, Theba; Necropolele faraonilor

Călătorii, care se hotărăsc a vizita orașele din Egiptul superior unde pot admira vechea civilizație, întreprind această călătorie sau cu trenul (care merge pe valea Nilului până la Shelal) sau cu vapoarele pe Nil. Este bine să se știe că chiar pe timpul lunilor Martie și Aprilie să fie pregătiți a evita frigul și umezeala nopților, almintrelea pot risca să-și întrerupă călătoria. Contrastul între căldura zilei și frigul nopții este foarte mare și acei ce cred că vor putea merge toată noaptea în hainele subțiri cu cari au plecat din Cairo, se înșală.

Călătoria este destul de lungă (vre-o 12 ore cu expresul), obositoare și aștepti cu nerăbdare Luxorul pentru a te putea întrema.

Luxorul este un oraș cercetat mult de vizitatori pentru ruinele ce le cuprind în sine și în împrejurimi; are vre-o 40.000 locuitori, din care vre-o 6000 copti. Hoteluri și restaurante cu confort bun, europenești. Deși nu se poate vorbi de o europenizare, fie prin mărimea parcurilor, străzilor, etc., fie prin întreținerea lor, totuși, trebuie să recunoaștem că numărul mare de vizitatori a atras pe mulți comercianți și negustori să deschidă prăvălii și magazine cu alimente, ca: scarabei, brățări, inele, lanțuri de gât, amulete, statuete, etc. Sunt foarte multe imitații, ele se vând însă pe prețuri, care te-ar face să crezi că sunt de mii de ani. Apărătorile de muște se găsesc în toate bazarele. Sunt indispensabile Europeanului și chiar indigenilor. Te aperi în mod automat de miile de muște ce roesc împrejurul tău. Pe Nil sunt numeroase bărci ce transportă pasagerii și mărfurile, iar vapoarele societății Cook, cari fac excursiile sunt foarte elegante.

Numeroșii lucrători (majoritatea tineri și chiar copii) sunt întrebuințați încă la complectarea desgroșării ruinelor. Sunt grupați în echipe conduse de un șef, care pentru a-i stimula cântă neconținut. Țărâna cărată cu coșurile este aruncată în Nil sau pe țărmul lui. Opera este grea, foarte obositoare, însă zilnic se scot la lumină aceste importante vestigii ale trecutului.

Parcurgând străzile strâmte ale orașului, ești lovit de marea asemănare între profilul locuitorilor din acest oraș și al acelor ce i-ai văzut pictați și desemnați prin muzeele din Cairo. S'ar părea că rasa antică, complect modificată prin invaziunile asupra Capi-

talei, rămâne aici mai bine conservată. Tipul clasic al „primarului de sat“ (una din cele mai prețioase statui de lemn, care există dela vechiul imperiu egiptean, de acum 2500 a. H.) este vizibil la mulți din cetățenii copti ai Luxorului. Multe femei au coapsele foarte strâmte ca în picturile de acum 3000 de ani. Aceste femei poartă împleteala părului cu lâna neagră așa precum era moda pe timpul faraonilor. Colierele de pe piept sunt încă analoage ornamentelor ce se văd în muzeele arheologice.

Observațiunile de aproape pot lega deci în acest oraș prezentul tangibil trecutului stins.

Incontestabil că chiar fără, a te deplasa din Luxor și încă și el îți lasă o impresie deosebită, nu numai prin apa Nilului, care-l udă, dar prin munții Libiei, care ascund în zare comorile trecutului și în dosul cărora asfințitele de soare sunt fermecătoare, atât prin variația de culori cât și prin jocul de lumini.

Un oraș din sudul Egiptului cam tot cu aceeași populație ca Luxorul, însă cu o priveriște și mai încântătoare este negreșit Asuanul. Călătorești la Asuan cu trenul care merge pe o linie îngustă, (vagoanele sunt colorate în alb și geamurile fumurii pentru a preîntâmpina intensitatea luminei). Călătoria durează 10 ore.

Orașul, mai pitoresc ca Luxorul, este așezat pe țărmul oriental al fluviului în parte pe câmpie, în parte pe o colină. Nilul, plecând din oraș, se divide în mai multe brațe, care înconjură insule și stânci de granit, din care cea mai importantă este Elefantina.

Orașul și împrejurimile purtau în trecut numele de Yebon (adeacă țara elefanților) probabil fiindcă Egiptenii au întâlnit pentru prima oară aici elefantul. Din aceste ținuturi s'au cărat de Greci, aceste nemaipomenit de frumoase granite, compuse din cuarț și mică galbenă, brună, roșiatică și neagră, pe cari le întrebuințau pentru construcții și sculpturi. Aici era dealtfel și locul de deuseu al caravanelor din Nubia și Sudan.

Principalele edificii moderne și marile hoteluri, care sunt înzestrate cu cele din urmă conforturi, se găsesc grupate pe frumosul bulevard de pe malul fluviului. O stradă laterală duce la un bazar destul de curios prin lucrurile expuse. Interesante se arată în bazar pieile de: boa, crocodili, tigri,

împletiturile de trestie și de papură. E foarte animat. Negustori te cheamă la fie-ce pas, căutând să te atragă cu marfa lor.

În interiorul orașului se află o biserică și școala coptilor. Un prim punct de atracție îl constituie insula Elefantină, unde poți ajunge cu barca în câteva minute. Este plină de verdeață și umbră de palmieri înalți. Conține un somptuos hotel cu grădini frumoase și 2 sate nubiene. O cruzitate a insulei este Nilometrul cu o vechime de peste 1000 ani. Constă dintr'un puț, făcut din pietre tăiate regulat, iar pe o scară de marmoră se înscrie creșterile apei fluviiale. Ruinele vechiului oraș elefantin, care evoca pe faraoni și epoca romană, fac încă să fie vizitat.

E admirabil să faci o plimbare în jurul ei, mai ales dimineata când totul este liniștit, valurile line ale Nilului, stâncile de granit roșii ce se ridică mândre în fața ta, verdeața contractantă de pe alte mici insule; îți umple ființa de o mulțumire sufletească și te face să uiți restul lumii. Pe țărmul vestic al fluviului se aliniază hipogeele. Un număr de morminte a prinților și oamenilor mari din Elefantina, care datează dela sfârșitul vechiului și mijlocului imperiu egiptean.

Vederea este grandioasă din vârful colinei atât peste valea Nilului și regiunea barajelor cât și spre deșert. Această priveriște mai ales sub razele lunii, ia un aspect fantastic. Nu departe de această insulă se ridică biserică coptă Sf. Simion, una din cele mai mari mănăstiri, înconjurată de un zid de 6—7 metri, zid dărămat odinioară de expediția lui Saladin în Nubia.

O excursie din cele mai plăcute este aceea la insula Philae, care cu templele sale magnifice se poate considera ca o adevărată perlă a Egiptului de sus. Sanctuarul său principal era templul lui Isis, ai cărui piloni și ziduri pline de inscripții rămași deasupra apei îi poți admira și acum făcând o plimbare cu barca pe Nil dela stația finală a căiei ferate (Shelal). Dar interesul chiar a acestor evocații antice, îl cedează construcția modernă a celebrului baraj, cel mai mare din lume, ridicat în susul insulei Philae, între anii 1898—1902. Acest baraj are ca scop să reție apa Nilului și să formeze un rezervor care lasă să se scurgă numai după descreșterea lui. Prin acest mijloc regiunea poate fi întreținută cu apă în mod regulat, și în tot cursul anului.

Dela construcția barajului s'au mai câștigat 200 mii hectare de cultură, fapt ce aduce 15 milioane de lire pe

an. Făcut din blocurile de granit, scoase din carierele dela Asuan, barajul taie cursul apei pe aproape 2 kilometri. Rezervorul măsoară la intrare 40 metri înălțime și 39 lărgime. A mai fost înălțat în 1912 cu 5 metri așa încât capacitatea sa (27 metri adâncime) ar atinge în mijlociu 2420 milioane m. cubi. Acțiunea acestui imens rezervoriu se întinde pe distanță de 300 kilometri. Scurgerea se execută prin 180 porți.

Când la începutul lui Iulie, Nilul se umflă, se deschid porțile și numai în Noemvrie, când apa este clară, porțile se închid una câte una într'o ordine hotărâtă și rezervoriul se umple încet. La începutul lui Martie când apa începe să lipsească în Egipt, rezervoriul trimite cantitatea necesară până în Iulie. La Vestul barajului s'a stabilit un canal navigabil, lung de 2 km., prin care pot trece și vapoare ceva mai mari. Acest canal are patru camere de zăgazuri de 70 m. De pe înălțimea podului, vizitatorul se uită cu admirare cum fluviul se precipită prin porți, în superba cascadă spumegândă, dând o cădere de 23 m. La capătul podului e orașelul de reședință al inginerilor, și te impresionează foarte agreabil între toate aceste stânci fără vegetație când dai de bogata verdeață, în frumoasele alei ce înconjoară Hotelul Cascade, mare, frumos, iluminat și plin cu lume elegantă. Contrastul e isbitor cu nuditatea și sterilitatea restului peisajului. Se poate vizita Sudanul plecând de aici pe Nil în jos. Dela Philae la Ouadi-Hafa sunt vre-o 30 ore. La Halfa este o a doua cataractă, care se spune că e tot așa frumoasă (dacă nu și mai frumoasă) ca cea dela Asuan. Dela Ouadi-Halfa la Kartum, capitala Sudanului, există cale ferată. Capitala Sudanului a fost fondată în 1823 de Mehmed Ali, pare a fi piața cea mai meridională a comerțului egiptean. Este un oraș cu străzi și piețe largi, spațioase și monumente moderne. Te poți întoarce la Cairo pe Marea Roșie, mergând la portul Sudan, apoi cu vaporul, care are destinația Suez.

Am expus mai sus că un isvor de interes deosebit în Egipt l'ar constitui partea sa antică. Prin aceasta nu am vrut să spun că ar fi numai o regiune anumită antică, dar că atenția cui-va se poate îndrepta către urmele ce ne vorbesc de timpurile de odinioară și cari se pot găsi atât în Egiptul de nord, cât și în cel de mijloc sau de sud.

Spre a deștepta gustul cititorilor pentru aceste vestige, voi descrie în cele ce urmează câte una sau două din cele mai importante categorii de piramide, temple sau morminte. Pe o distanță de 80 km. începând dela sfâr-

șitul deltei Nilului și până la încrucșarea liniei de fer spre Fayoum, valea acestui fluviu este situată pe un vast platou calcaros, acoperit de nisip. Ici acolo, se ridică piramide, unele izolate ca aceea dela Abou Roach sau dela Meidoun; altele grupate cum sunt celebrele dela Gizeh, Abouchir, Sakkarah sau Dalcour.

Toate aceste piramide dau întregului platou aspectul unei vaste necropole, de oarece sub ele repauzează morții vechiului, mijlociului și chiar noului imperiu egiptean.

Dintre vechile descoperiri în această regiune voi menționa priamidele dela Gizeh, iar dintre cele mai noi pe acelea dela Abou Roach.

Poți vizita pe cele dintâi, luând tramwaiul din Cairo. Calea trece peste marele și frumosul pod de pe Nil și lângă o șosea mărginită de arbori și flori. După ce treci Gizeh, ajungi la elegantul Mena House, un hotel ce așteaptă pe călătorii oboșiți, să se răcrească în frumoasele sale grădini sau în saloanele unde de multeori se dansează dansuri moderne. Aici cămilele, elegant gătitte stau la rând așteptând să se urce la piramide pe când Arabii se reped la călători ca la o pradă. Poți face drumul până sus și pe jos căci este aproape și bine întreținut.

Grupul piramidelor dela Gizeh constituie unul din cele cinci grupuri de necropole dela Memphis. Sunt trei piramide mari: Cheops, Chephren, Mykerinos, după numele fondatorilor. Aci se găsește și enigmaticul sfinx.

Piramida lui Cheops, cea mai mare dintre ele, este o lucrare uriașă, ce cuprinde vre-o 2 milioane și jumătate de metri pătrați de piatră de Mokattam. Pentru aducerea acestei enorme cantități de piatră Herodot scrie că s'ar fi întrebuințat 100 mii oameni, timp de trei luni pe an. Vârful ei atinge 137 m. baza de 227 m. Blocurile de piatră acoperindu-se numai în parte, lasă colțuri ce dau aspectul scăriilor. Pe colțurile laterale, unii vizitatori curioși se urcă, împinși și trași de felahi sau beduini.

Pentru a o vizita înăuntru, pătrunzi printr'o gaură într'o galerie îngustă, unde călăuzele, cari știu să speculeze bacșișul țin o lumânare în mână. Urci printr'un tunel, care în unele locuri e înalt iar într'altele atât de îngust că trebuie să te apleci mult pentru a putea străbate. Lespezile de piatră pe care pășești sunt destul de lucioase pentru a-ți periclită mersul. Cam la 50 m. înălțime se găsește sarcofagul faraonului de granit roșu și fără capac. Pereții camerei formați din lespezi de granit de 5 metri lungime și 4 lățime. Cu toate măsurile luate contra hoților:

săparea de puțuri adânci, galerii false cu camere goale, închiderea cu blocuri mari a adevăratelor camere mortuare, etc., totuși acești hoți au pătruns în mersul timpului, devastând sarcofagiul, luând comorile ce le conținea sau din alte locuri ascunse.

Sub camera mortuară a regelui, se găsește și acea a reginei, pe care o poți vizita luând pe altă galerie. Dar aici lipsește și sarcofagiul. Aspectul galeriilor și bolților la lumina magneziului (pe care-l aprinde călăuza pentru un bacșiș) este măreț. Te grăbești însă să eși afară, să respiri aer curat, întrucât cu toată ventilatoarea introdusă, atât în galerie cât și în camerele mortuare, aerul este închis și înecăcios.

Piramida II-a pare mai înaltă ca prima și pe nedrept se numește cea mare, iar a III-a este pe jumătatea celei dintâi. Coborând spre marginea de răsărit a platoului pe lângă și în dosul piramidelor dai peste Sfinx. Nu se vede bine decât când ești aproape. Pare un uriaș din alte timpuri, care cu capul ridicat sus privește spre deșert, peste apele Niului. Poartă pe figură un veșnic zâmbet ironic. Este poate ironia timpului trecut, a vremilor de astăzi, cine știe?

Înălțimea sa este de vre-o 57 m., are fața de 5 m. o ureche de 1,37 și gura de 2,32 m. Pare să fie tăiat dintr'o bucată de stâncă de granit și acest fapt dă mult de gândit asupra vechimei lui. Să fie de acum 5—6000 ani, de pe timpul unui faraon, sau de pe timpul Atlantienilor de peste 10 mii de ani? În orice caz terenul dimprejur nu este granitic. Nu știu ce vor zice și ce vor face arheologii în viitor. Pentru moment Sfinxul rămâne sfinx, fără a i-se cunoaște începutul și nici viitorul, căci vânturile aduc mereu nisip în jurul său și cine știe de nu va fi din nou acoperit.

În fața Sfinxului s'a descoperit de curând un templu. Se crede că acest templu de granit ar fi fost construit de Kefern, odată cu piramida II-a. Pentru o mică sumă de bani, poți intra înăuntru și admira tăeturile și luciul coloanelor de susținere.

La 12 km. de Cairo, pe un promontoriu a extremității deșertului Libiei, a cărei margini sdrențuite sunt deasupra câmpiei Nilului și a cărui masă calcară și de nisip alb contrastează cu verdeața boschetelor de palmieri și a câmpurilor de trifoi, precum și cu pământul cultivabil al văiei, se înalță piramida Abou Roach.

Se crede că ar fi mormântul lui Tetf Ré, a cărui cap de granit a fost dus la Muzeul Louvre. Ceeace este interesant în această regiune a piramidei

este descoperirea făcută de curând de francezul Bisson de la Roque, a vre-o 20 alte mici piramide și vre-o 50 morminte, cari reconstituiesc grupul de cimitiruri numit „Mastabas“. Din acest oraș funerar lipsesc pietrele edificilor superioare, cari au fost ridicate și întruînțate la Cairo.

Mastabasul poate fi considerat ca un monument intermediar între tumulusul primitiv și piramidă. El este înalt de vre-o 3 m are o lungime de 20—50 m., și o lățime de 15—18 m. Cuprinde în interior mai multe camere pentru cultul morților. Fiecare pare un mic templu cu dependințe, ce ar reprezenta simbolul de intrare în regatul morților. In aceste temple părinții și preoți făceau rugăciuni și aduceau ofrande. Cadavrul era scoborit în părțile subterane printr'un puț de o adâncime de 10—15 m. Acolo se găsea un mic culoar de 2—3 m. ce ducea la camera mortuară care avea o lungime de 5 metri, o lățime de 4 m. și o înălțime de 3 metri.

Aceste noi descoperiri stabilesc evoluția modului de îngropare și întruînțarea cultului înaintea sistemului de îmbălsămare sau bituminare.

Cadavrele apar în o succesiune instructivă, care arată diferite stadii a dispoziției cavoului și a dispoziției corpului. Cavourile la început erau mici, apoi ajungeau să devie camere vaste, tăiate în stâncă. Cadavrele la început erau în decubitus dorsal, alungite pe un pat de pietre și pământ, mai târziu sunt culcate pe stânga intr'un pat de pietre, apoi ajung să fie puse în cuvete care sunt premergătoare sarcografilor monolitice, ce se găsesc pe culmile orientale ale acestei regiuni.

Unele din aceste sarcografii au pereții lucrați cu aceleași decorațiuni ca locuința defunctului (imitația fațadei așa numită falsa poartă, etc). In ele cadavrele au fost găsite fără sicriu, cu o diademă de aur pe frunte și cu coliere de email albastru la gât. Alături de sarcofage erau negreșit o parte din mobilierul funerar, vasul cu viscerele, apoi obiectele de toaletă, diferite alte vase, oale, etc.

Printre aceste morminte, cel mai interesant este acel al fiului regelui Didoufri. El avea ca motiv de „falsă poartă“ o stea, care a fost distrusă de succesori, pentru a pierde efectul magic al formulelor scrise în vârful ei și care recitate ar fi putut aduce (se zice) supraviețuirea defunctului.

Aceste morminte fac mai cunoscută epoca din mijlocul celei de a 4-a dinastie.

Dela începutul științei egiptologice,

urmele vechei Thebe au atras mai mult ca oricare altele pe Arheologi.

Capitala Egiptului în momentul de cel mai mare prestigiu al istoriei (XVIII—XXI dinastie 1540-945 a. H.) celebrul oraș cu 100 porți zace în ruină, într'un amestec de temple și morminte.

Așezați la mijlocul văiei Nilului, contemplând cu ochii lor fără viață câmpia ce poartă aceleași tablouri de semănături și seceriș ca și acum 3000 ani, coloșii lui Memnon întorc spatele la o serie de vre-o 12 temple, a căror revenire monumentală este impunătoare, cu toate că unele din ele conservă numai colonade și acoperișuri.

In spatele coloșilor mării munți albi și sterpi privesc numeroasele morminte cari au conținut atâtea bogății. In fața coloșilor și dincolo de Nilul calm și maestos, templul din Luxor se alinază cu coloanele sale papiriforme. Mai departe către stânga orașului și la nordul său, vastele construcții dela Karmak ridică considerabilele lor coloane pe jumătate ruinate și masele enorme ale piloților săi drepți. Intr'un asemenea centru de urme și suveniruri antice s'ar crede că totul a fost vizitat, inventariat, desgropat. Temple și monumente de peste 20 de secole au fost jfuite, fie pentru bogățiile lor, fie pentru materialul lor. Ultimii faraoni utilizau înșiși pentru edificarea noilor temple aceste resturi ale trecutului.

In epoca mai contemporană unii savanți și amatori de piese rare, au despoiat mormintele Tebei poate cu aceeași lipsă de scrupule ca și predecesorii lor. Este logic ca edificiile, cari ies mai tare din sol să atragă mai mult atenția. Ele au fost și acelea cari s'au curățat mai întâi de tot ceea ce acoperea.

Desgroparea lor a adus după sine descoperiri cu privire la capetele de operă, fie în statui, fie în decorațiuni, care reprezentau arta egipteană.

Activitatea lucrătorilor se întinde apoi asupra faptului de a căuta să se repună la loc fragmentele deteriorate, ajustându-le ca să dea pe cât e posibil aspectul lor integral. Urmează apoi să se caute mijloacele cum pot fi mai bine protejate contra intemperiilor sau împrejurărilor naturale, etc. Degajarea, reconstituirea și protecția incumbă cheltuieli mari și de aceea se cere un plan metodic de lucrări, care anume trebuiesc continuate și care trebuiesc începute. Datorită acestui plan, unele morminte, precum este cel a lui Tout Ankh Amon sunt parte din an închise, urmând ca investigațiile să se facă într'un viitor mai apropiat.

Ar trebui scrise cărți întregi pentru detalierea tuturor celor găsite, atât în

ruinele templelor, cât și prin mormintele. Mă voi mărgini însă ca din complexul dela Teba ca și din mormintele regilor să dau câteva considerațiuni generale care să dea o idee de ce poate fi și încă de ce se va putea scoate la lumină prin săpăturile viitoare.

Pentru înțelegerea mai bine a importanței de a cunoaște civilizația Egiptului, mult mai veche și poate mai mare (în raport cu anii) ca aceea a Grecilor și Romanilor, este bine să rezum în câteva cuvinte istoria Tebei, unde se păstrează aceste relicve. *

Cu 6—7000 ani a. H. Egiptul cuprindea două regiuni sau state: cel de sus, cu capitala Teba, se întindea dela prima cataractă până la începutul deltei și cel de jos, care cuprindea delta cu capitala Memfis. Pela anul 3000 a. H., un război începe între cele două țări și se termină cu supremația sudului contra nordului. Teba câpătă atunci preponderența, iar zeul său Amon întinse stăpânirea peste tot. Deși în o lungă perioadă de ani 3600—1600 a. H., Egiptul luptă cu vecinii totuși temple și piramide se ridică pretutindeni; alte orașe se nasc și se dezvoltă. Teba rămâne însă neclintită la locul ei deși la un moment dat capitala fu mutată în Deltă. Odată însă cu epoca noului imperiu (1600 a. H.) Teba își reia locul de capitală cu un prestigiu în fața căreia toată lumea se închină. Atinge culmea puterii între 1600—1100 a. H. După această dată și odată cu începutul căderii Egiptului, Teba își pierde treptat din splendoarea ei. Dinastiile ce urmează duc țara la ruină.

Pela 800 a. H., Asirienii ce fuseseră sub Egipteni, devin stăpâni pe situație, ajung la Teba, o jefuesc și transportă în țara lor multe din obiectele de artă. Mai târziu, armatele lui Cambise merg până în Egiptul de sus. Alexandru cel Mare găsește Teba în plin declin.

In urma unei revoluțiuni contra dominației macedonene, Teba reușește să-și mai câștige ceva din prestigiu, dar mai târziu cu 50 ani a. H., o altă revoluție contra dominației romane îi este fatală, căci este distrusă de Cornelius Galus proconsul roman.

Toate victoriile, pe cari faraonii Egiptului le câștigaseră asupra dușmanului sunt atribuite puterii dumnezeiești a zeului „Amon-Ra“, care strănăsesse lumea în un mănunchi și o dăduse faraonilor. Câte odată lui „Amon-Ra“ i-se spune „fiul soarelui“, dar în realitate el este soarele, iar faraonul un copil născut din intestinele lui.

* Datele istoriei Tebei sunt acelea ce au fost date de d. prof. Lacau, și descrise de d. General Găvănescu, în lucrarea sa: „Ocolul pământului în 7 luni și o zii.“

Toți faraonii, cari se succed după 2000 a. H., se consideră obligați să-și arate recunoștința față de Amon, pentru puterea ce le-a dat-o și pentru victoriile obținute, și le ridică temple sau monumente, care de care mai mari, mai bogate, mai luxoase. Faraonul era considerat ca însuși zeul a-tot-putinte. Au fost însă unii faraoni (Amenofis IV) care întronează divinitatea unică numai a soarelui și scot pe Amon, omul, de pe toate inscripțiile. În general un templu prezintă la intrare o alee de berbeci sau sfinxii, apoi piloni uriași și unul sau mai multe obeliscuri. Dacă pe ruinele unui templu s'a ridicat alt templu, negreșit că piloni și obeliscuri noi se adaogă celor vechi. În interior dăm peste curți pline de statui sau coloane cu capitolele sculptate în formă de lotus sau papirus. Aceste coloane formează galerii și săli hypostil cu despărțituri destinate zeilor. Statuile mari sunt din grănit roșu și reprezintă pe diferiți faraoni (zei) ce au contribuit la clădirea templului. Toate piloanele, obeliscurile, coloanele și pereții zidurilor poartă inscripțiuni cu procesiuni, ofrande, scene din război sau din viața faraonului.

Unele din aceste temple, precum este acel din Karnak, Luxor sau Ramesseum, îngrozesc prin mărimea lucrărilor. Piloane și hypostile enorme cu păduri de coloane uriașe, cu statui ce numai mintea aceluia timp putea idolatriza. Altele, precum templele Medinet Habu și Dei el Bahari, se remarcă prin sobrietatea, delicateta și eleganța lucrărilor. Acesta din urmă te mai uimește și prin pitorescul celor 3 terase suprapuse, unice în istoria templelor egiptene.

Fiecare din templele de pe țărmul de nord al Nilului (Karnak și Luxor) ca și cele de pe țărmul de vest al fluviului (pe lângă cele menționate mai sus mai sunt: templul lui Setos dela Kurna, templul lui Ramses, templul lui Thutmosis, etc.) își au câte ceva particular sau deosebit, care merită atențiune și interes.

În special în regiunea Deir el Medineh, la extremitatea maridională a necropolelor Thebei, institutul francez de Arheologie a descoperit de câți-va ani nu numai un templu sau necropole, dar locuințe, cari dau posibilitatea a ne face o idee de viața poporului egiptean sub faraonii: Toutmes, Amenofis, Sete și Ramses. Șansa descoperirilor s'a arătat prin aceea că aceste locuințe priveau un cartier al constructorilor și decoratorilor hipogeelor regale și a mormintelor din Valea Regilor, Reginelor și chiar a Șeik Abd el Ghurmah. Nu numai că ne găsim, deci, în fața

caselor arhitecților, pictorilor, sculptorilor (în lemn), a fabricanților de mobile frumoase, etc., dar aici vedem atelierele lor cu instrumentele, care au putut da opere așa frumoase și mărețe. Negreșit că printre ei, cărturarilor cu brouilloanele lor literare și religioase, cu compturile administrative sau registre de stări civile, etc., ocupă primul loc. A ceti peste atâtea mii de ani (3000—4000) textele scrise pe papirus, pe oale, pe pietre, etc., este a rămâne perplex față de gradul de civilizație a acestor epoce, atât de înaintate. Regii, reginele, familiile lor, ca și oamenii mai de seamă ai vremurilor trecute egiptene, erau înmormântați în locuri cât mai ascunse ca să poată aștepta în liniște înapoierea sufletului și să nu fie de nimeni deranjați (în această odihnă provizorie). De altfel faraonul, imediat ce se urca pe tron începea să-și pregătească locuința de veci. În credința de pe atunci cum că sufletul se ducea în un anumit templu, iar corpul în mormântul locuința, el își continua opera de construcție a acestui mormânt. Pentru ca corpul să rămână nealterat până la înapoierea sufletului trebuie îmbalsămat, i-se scoteau intestinalele și creierul, care se puneau în un vas, iar restul cadavrului în o bae de sodiu și esență, unde sta 70 zile. Se înfășura apoi în câteva sute metri de pânză specială. Se împodobeau cu diferite bijuterii, amulete, etc., și cu multă pompă îl ducea la locuința din coasta munților. Mulțimea aștepta la intrarea văeiei, iar preotul cu câțiva credincioși și servitori fideli duceau sarcofagul în mormânt. După ce era băgat în subterana săpată cu multă trudă în munte, se astupa bine intrarea, așa ca să nu se cunoască niciodată unde este mormântul. Munții Tebei sunt plini de astfel de morminte. Drumul prin acești munți sterpi, unde valea se strâmtează din ce în ce, e obositor și trebuie făcut călare, dar ajungând acolo, călătorul e recompensat de spectacolul măreț ce-l are din vârful munților. Dacă Valea Reginelor nu are nimic așa deosebit aceea a Regilor are forma unui cerc cu marginile înalte de 70—80 m. și în fundul cercului, pe coasta acestor înălțimi, sunt săpate mormintele.

Intrarea în mormânt seamănă cu deschizătura unei pivnițe. Scobori pe trepte la o poartă puternic zăbrellită, deasupra căreia se citește numele defunctului îngropat. Înăuntru dai în camera, unde pe pereți citești scene din viața regelui sau a reginei. Din această sală dai în galerii, toate pline de inscripțiuni și scobori mereu trepte cari te conduc la camera mortuară, unde se găsește sarcofagul. Toți pe-

reții, tavanul, etc., sunt plini cu hieroglife cu chipuri de animale, păsări, etc., fiecare cu semnificația sa, ca și a tuturor obiectelor ce se găsesc sau mai bine zis s'au găsit în sarcofag și în jurul său.

Pentru ca hoții să nu prade mormintele, unele din ele, cum e acel a lui Amenofis II, are camere premergătoare galeriei ce conduce la sarcofag, prevăzută cu un puț, care să înșele (pe cercetătorii de mumii), cum că aici s'ar termina mormântul. Mulți din ei și-au găsit chiar moartea în fundul acestor puțuri. De altfel preoții thebani aflând că jefitorii au pornit să prade mormintele au imaginat ascunderea mumiiilor în locuri și mai greu de găsit.

Așa au fost aduse pe la 800 a. H., și în mormântul lui Amenofis al II-lea mumiiile a încă 9 regi, păstrate în cămăruța de lângă sarcofag. Sunt descoperite până în prezent vre-o 60—80 de morminte atât în Valea Regilor cât și în valea Reginelor, din care vre-o 20 sunt demne de a fi vizitate. Printre cele din urmă, mormântul reginei Nofertari Mieumut, soția lui Ramses al II-lea și a principilor (Amen her Khopshof, Khamusep, fii lui Ramses III), merită toată atențiunea, iar în Valea Regilor, pe lângă mormântul lui Amenofis II, de care am vorbit, importante de văzut sunt acele a lui Ramses IV, II, IX XI, III, I, Setos întâi, Thutmosis III. și Tout Ankh Amon, etc. Am spus să mai sunt și mormintele marilor demnitari ai acestor epoce, care interesază prin construcția și hieroglifele de pe pereți. Printre aceste morminte sunt interesante acele ale familiei Ramore, Rechmere, Sennofer, Ameneruheh, Ene, etc., ce se găsesc la Schek Abd el Kurna.

În Egiptul antic dela Theba în acel dela Edfu, (150 km. de Luxor), Kom Ombo (67 km. dela Edfa) ca și în multe alte părți ale Egiptului de Nord și Sud, privirile noastre deci nu numai că îmbrățișează cu plăcere arta, cu care sunt lucrate obiectele artistice găsite prin ruine și morminte; dar aceste descoperiri sistematice scot puțin câte puțin din umbră, epocele dispărute, enigmaticele trecutului prodigios, pentru care simțim atâtea atracție și interes.

Dr. G. Preda

directorul spitalelor de boli mintale din Sibiu

Cronică mărunță

— Intr'o consfătuire ținută la ministerul Artelor s'au luat dispoziții pentru strângerea fondurilor necesare ridicării unui monument lui Caragiale.

— În 4 Iulie se va face un pelerinaj la mormântul marelui pictor Ștefan Lukan.

Minoritarii în Politica românească

Minoritățile noastre au urmat și ele legea adaptării la mediu.

Ani de zile au cercetat care sunt împrejurările politice din țara noastră, și au căutat să afle calea celei mai mici efortări și a celui mai mare profit.

După ce s'au desmeticit din descu-rajarea și demoralizarea în care le adu-șese răsturnarea pe neașteptate a ve-chiului regim național și politic, mino-ritățile noastre etnice și-au căutat un drum propriu, un drum de rezistență națională activă. Ele au voit să ducă o luptă fățișă de opoziție independentă. Dar n'au reușit.

Partidele noastre politice neînțele- gând această acțiune a minorităților, au socotit-o ea o acțiune iredentă, în contra unității de Stat român. Națio- nalitățile au fost socotite ca luptând contra națiunii române, contra vieții de Stat românesc, chiar contra regimu- lui social-economic dominant. Din această cauză minoritățile au avut să îndure nenumărate vexațiuni. Cu drep- tul lor, cu voturile lor nu au putut in- tra în parlament, nu au găsit nicăieri o dreptate. S'au adresat Societății Na- ționilor și au pierdut. Erau toți mino- ritarii tratați de iredentiști, trădători și chiar bolșevici; urmăriți și persecu- tați în consecință, aveau de îndurat toate rigorile.

În această situație oamenii politici ai minorităților, au crezut că renunțând la o acțiune independentă și unindu-se cu partide românești vor scăpa de ca- lificarea de iredentiști, trădători, bol- șevici, și deci de prigoane. În primul rând s'au apropiat de partidele de opo- ziție, democratice. Dar furia contra lor s'a îndoit, loviturile s'au întetit. Toate protestele au fost zadarnice, toate pro- cesele le-au pierdut. Orice rezistență de opoziție era înfrântă.

Nu le mai rămăsese minorităților de cât pasivitatea, abținerea politică pâ- nă la liniștirea spiritelor și la realizarea unui echilibru politic, sau renunțarea la opoziție.

Au ales a doua cale. Într'un glas au hotărât: „Nu mai facem opoziție“, „Mergem totdeauna cu guvernul. Sun- tem o masă electorală destul de pre- țioasă pentruca orice guvern să fie bu- curos să ne aibă“, „Numai pe această cale ne sunt garantate drepturile, și putem câștiga ceva dela guvernele ro- mâne“.

Zis și făcut. Înțelegere cu partidul li- beral când era la guvern, înțelegere cu partidul poporului acum.

Prima a fost fără noroc și ar fi ieșit rău dacă nu venea imediat a doua.

Acestea sunt explicațiile pe care le dau oamenii politici minoritari privitor la ultima lor înțelegere cu partidul po- porului, după venirea lui la putere.

Minoritățile deocamdată sunt incân- tate. Ele pretind că niciodată supt re- gimul românesc nu s'au bucurat de mai multă libertate ca acum.

Oamenii lor spun cu mândrie că da- că li se va da numai jumătate din cele ce li s'au făgăduit și încă au pro- fitat enorm de pe urma pactului în- cheiat cu guvernul. În pactul acela sunt lucruri bune și pentru români. — bieții români! —, guvernul s'a angajat că va ridica starea de asediu și măsu- rile excepționale — bietul guvern! — și li se vor da dreptul de conducere și de control asupra gospodăriei orașelor și provinciilor cu minorități impună- toare — biata țară!

Și apoi, zic minoritățile dacă vom fi greșit și guvernul nu se va ține de cuvânt vom încerca altă politică!

Aci e evident o adaptare la mediu. Este politica pe care de ani de zile o face în această țară, masa electorală amorfă și sensibilă la presiune, zestrea guvernamentală, dispusă mai curând să lingă talerul dela masa bogatului, de- cât să-și mănânce bucățica sa uscată de pâne alături de sărăcimea asuprită.

Minoritățile însă nu văd destul de departe mai ales nu văd destul de bine.

Ele doresc, de sigur, un regim de dreptate, de legalitate, de cinste în ad- ministratie. Sunt dorințele tuturor ce- lor slabi, tuturor minorităților. Prin ce pervertire a judecății cred minoritățile noastre etnice că, ele, ajutând oligar- hia în lupta pe care aceasta o duce contra democrației, vor putea ajunge la această țintă? Regimul pe care ele îl doresc este însăși esența democrației, și negația regimului oligarhic, regim pe care minoritățile îl sprijină efectiv.

Oare cred ele că, perpetuând regimul oligarhic, le va fi bine totdeauna? Și dacă, în momentele grele ale democra- ției, când lupta de distrugere pe care o duce oligarhia contra democrației este în cumpănă să isbândească, mino- ritățile sar în ajutorul oligarhiei, cred ele că-și aștern un pat de roze, și cu moartea democrației, drepturile nu sunt definitiv înmormântate? Cred ele că, în lipsa unei opoziții democratice pu- ternice, guvernele le vor mai arăta sollicitudinea de astăzi?

Dar, mai departe. Minoritățile etnice sunt părți ale poporului care locuiesc această țară. Ele au interesul să tră- iască bine, în bună înțelegere, în con- lucrare rodnică cu națiunea română.

Ele dacă au de cerut și de obținut ceva, au de cerut și de obținut dela națiunea română, și nu dela partidele politice românești, care le-ar acorda drepturi și foloase peste sau în contra națiunii române. Adresându-se parti- delor politice oligarhice și pactând cu ele, pot obține avantaje de moment, pot obține avantaje personale, însă pierd încrederea, stima și iubirea națio- nei întregi. Mai mult. Nesocotirea na- ționului în drepturile și mândria ei pot duce chiar la solidarizarea ei întreagă contra naționalităților minoritare, la o ascuțime a simțămintelor naționale, care poate să nu fie în interesul mino- rităților, ele trebuind să dorească pace, armonie, bună înțelegere, respect re- ciproce, cooperare.

Apropierea minorităților de guver- nele nepopulare, aduse contra voinții poporului, a adâncit cu mult prăpastia între naționalități și poporul românesc, a redeschis răni ce puteau să se uite și a născut o conștiință și o solidari- tate națională românească plină de nă- dejdi.

Românii nu au decât să se bucure de rezultatele pactului între minorități și partidele oligarhice la guvern, dar aci vorbim de punctul de vedere mi- noritar, de folosul ce l-ar putea trage ele din acest pact, și de consecințele care ar putea decurge mai târziu, pentru minorități, din acțiunea lor de astăzi, din lupta lor contra democra- ției.

Astăzi poporul român e în unanimi- tatea sa, de părere că trebuie să re- vizuiască raporturile sale cu naționali- tățile conlocuitoare. El declară limpede că, dacă minoritățile etnice au drepturi pe care poporul român nu a înțetat un moment să le recunoască, ele nu au dreptul să ajute pe dușmanii declarați ai poporului, să lupte contra lui, să vândă interesele democrației. Poporul român înțelege că drepturile minorită- ților nu pot fi câștigate dela partidele politice românești în schimbul votului dat contra sa; că chestiunea minorită- ților nu poate fi rezolvată cu prilejul alegerilor, și ca compensație pentru vot, de către partide politice, ci nu- mai de către poporul întreg, prin voința sa liberă, prin reprezentanții săi firești, și în marginile dreptății și a îndreptățirilor reale.

Unanimitatea sufragiilor românești din Ardeal date partidelor de opoziție în ultimele alegeri, este un fapt care trebuie să puie pe gânduri pe repre- zentanții minorităților. Aci nu este vorba numai de popularitatea unui partid, ci de o manifestare națională însemnată, care nu poate rămâne fără consecințe. Partidele politice mino-ri-

tare au reușit să ridice conștiința publică românească întregă contra lor.

Libertățile ce s'au dat minorităților și s'au refuzat brutal Românilor în cursul ultimelor alegeri, umilimțele la care a fost supus cu voința poporul român; inzultele aduse națiunii române și idealului său de către candidații minoritari ai guvernului supt scutul autorităților; durerea de a vedea manifestări naționaliste și șovine din partea minorităților etnice în timpul acestor alegeri; acordarea de drepturi nemeritate și mai mari ca acelea de care s'a bucurat și se bucură poporul român, minorităților etnice, în schimbul votului dat guvernului, au revoltat adânc sufletele tuturor Românilor, și i-a solidarizat pe toți ca în timpul bune ere trecute.

Pactul între minorități și guvern a fost și este socotit de poporul român ca un act de trădare a intereselor naționale. Și el este astăzi foarte atent față de acțiunea guvernului în executarea acestui pact. Niciodată chestiunea minorităților nu a fost privită cu mai multă grijă ca astăzi. Drepturile minorităților sunt puse ca niciodată, în cumpănă cu drepturile națiunii române. Națiunea română se socotește nedreptățită și-și pretinde cu persistență dreptul ei de națiune dominantă. Niciodată revendicările naționale ale minorităților nu au fost socotite mai exagerate ca astăzi.

Iată ce situație le-a creat minorităților etnice acțiunea greșită a conducătorilor lor. Și greșit se socotește că vina partidelor naționale minoritare nu se resfrânge asupra acestor naționalități. Poporul nu poate deosebi pe conducători de masele în numele cărora vorbesc.

Astăzi mai mult ca oricând, națiunea românească își subliniază drepturile sale în fața revendicărilor minoritare.

Minoritățile etnice, ca foste națiuni privilegiate în trecut, au asupra masei noastre superioritate culturală, economică și socială. Ele stăpânesc orașele, stăpânesc economia țării, sunt mai avute, cu mai multe posibilități de cultură și propășire.

A da astăzi minorităților etnice, avantaje și drepturi mai mari decât națiunii române, este, în credința poporului românesc, o crimă națională, care nu poate fi lăsată să se înlățească.

Până nu vom ajunge la un echilibru de forțe, pânăce poporul român nu va ajunge să stăpânească orașele și economia țării în raport cu puterea sa numerică și drepturile sale istorice,

pânăce țărâimea română nu va fi adusă la acel grad de cultură și de bună stare încât să poată reprezenta, cu demnitate națiunea română, pânăce poporul român nu va avea la îndemână toate mijloacele de cultură și de propășire, nu poate exista din partea Statului român, tratament ocrotitor și superior pentru minoritățile etnice.

Democrație nu înseamnă trădare de neam, nu înseamnă nesocotirea drepturilor națiunii noastre și acordarea de drepturi mai mult decât se cuvin națiunilor străine, ci recunoaștere și prețuire a drepturilor tuturor și în întâiul rând, a drepturilor poporului nostru.

Poporul român cere ca drepturile sale sfinte să fie apărate.

El pretinde că are dreptul cel puțin la același grad de cultură ca acel al celorlalte naționalități conlocuitoare. Cultura străină nu are dreptul la sprijinul nostru deosebit, până când cultura poporului român, rămasă în urmă din cauza împrejurărilor istorice, nu va fi ridicată la treapta care i-se cuvine.

Poporul român socotește că are dreptul să romanizeze orașele sale, implântate în mase curat românești, fiindcă acestor orașe li s'a creat o înfățișare străină din voința foștilor stăpânitori, prin împiedicarea poporului român de a se așeza în ele.

Poporul român pretinde cu tărie că are dreptul să câștige mijloacele de producție și de schimb în economia națională potrivit puterii sale etnice în această țară.

Poporul român are convingerea că el are dreptul să ceară pentru țărâime — aproape totalitatea acestui popor — toate mijloacele de ridicare economică, culturală, morală, țărâimea fiind isvorul cel mai curat al neamului nostru și depozitara celor mai înalte însușiri ale rasei noastre; are dreptul să ceară pentru toate păturile sale, mijloacele de propășire și de înălțare, pentru ridicarea sufletească și morală a neamului, pentru ridicarea culturii naționale, pentru sporirea civilizației noastre.

Poporul român are, în sfârșit, credința că el are dreptul la o cinstire deosebită, la o atenție deosebită din partea organelor conducătoare ale Statului în calitatea sa de națiune dominantă.

Acestea sunt unele din rezultatele pactului încheiat de partidele naționale minoritare cu guvernul român. Sunt ele în folosul minorităților, sunt măcar în folosul apropierei necesare între

naționalitățile conlocuitoare ale acestei țări?

Putea-vor oare cândva, conducătorii minorităților să vorbească în numele democrației, să ceară respectarea drepturilor lor în numele acelei democrații, sau măcar să ceară în numele civilizației respectarea legilor și drepturilor ce le sunt garantate prin legi? Putea-vor oare, cândva, conducătorii minorităților să ceară partidelor democratice împlinirea făgăduințelor generoase pe care le-au făcut în zile înălțătoare, în care li-se păruse că se scoborise deasupra acestei țări spiritul păcii, dreptății, libertății și al înfrățirii între oameni?

N. Ghiulea

Ridicarea moralului contribuie la ridicarea financiară

Deputatul de Sena (Franța), d. Francois Poncet, analiza situația din Franța (VI. 1926) precum urmează. „Problema (remedierii crizei financiare) e în același timp tehnică și morală și nu se va rezolva decât printr'un tratament într'același timp tehnic și moral“.

Între cauzele tehnice numără deputatul francez: greutatea datoriilor interne și externe; presiunea constantă a datoriei flotante; sistemul fiscal, cărui a s'au supus cu greutate cetățenii și care îngreunează cruțarea și crearea de bogății nouă, lipsa survenită în urma neplătirii datoriilor Germaniei, etc.

Ca să se însănătoșeze bugetul propune: să se stabilească mai bine fiscalitatea, ca să ajungă mai productivă; să se comprime cheltuielile bugetului; să se ușureze sau să se distanțeze sarcina datoriilor, de acord cu creditorii; să se oprească urcarea prețurilor. (Resumatul după d. Latzarus).

„Toate aceste măsuri“, urmează d. Poncet, „nu vor ajuta la nimic dacă nu ne vom preocupa, într'același timp, să acționăm asupra moralului națiunii, asupra moravurilor ei, asupra spiritului ei, și dacă nu vom ținea să reparăm resorturile deținute din partea Statului și a particularilor. Prea mulți francezi vreau în ziua de astăzi să joace mai mult și să lucreze mai puțin, să nu mai asculte și să nu se mai gândească la ziua de mâine. Așa d-nii mei, nu ajunge departe o țară! Lumea nu pune preț pe viitorul ei. De aceea nu pune preț nici pe moneda sa. Nu e vremea pentru lucruri mititele, pentru remedii mititele. Se impune o îndreptare generală, îndreptată spre veritabila democrație, împotriva cutropirii demagogiei, vrea-să-zică, în senzul ordinii, a autorității, a disciplinei, a unei clare definiții și a unei stricte aplicări a drepturilor și a datorințelor fiecăruia“. (După „Rev. hébd.“, 19. VI 1926).

O revoluție agrară în Lacedemona

Problema agrară e veche ca lumea. Un interesant capitol al ei îl putem urmări și în istoria vechei Grecii. Prin un paradox, această problemă s'a pus pentru primadată într'un mod mai acut, tocmai în cel mai conservator dintre statele grecești, adică în Laconia. E vorba de ciudata — căci nu-i putem zice altfel — încercare a regelor Agis și Cleomene, cari pe la mijlocul sec. III a. Ch. au preconizat un plan de adâncă reformă pe care îl vom analiza în cele de mai jos. În această epocă de decădere a puterii spontane, prin un fenomen economico-social care s'a repetat la fel și aiurea, dispăruse aproape tot ce era mică proprietate, pentru a fi încorporat în imensele latifunde, cari în majoritatea lor erau deținute de acele moștenitoare spartane (epikleroi), ce la un moment dat după mărturisirea unor istorici — erau stăpâne pe mai mult de jumătate din moșiile Laconiei. Pe deoparte această treptată dispariție a micului proprietar, pe de alta numărul mic de nașteri (provocat în chip de multe ori artificial — pentru a menține intacte loturile moștenite) cât și grozavele pustiiri ale războiului peloponeziac, avuseser ca rezultat o scădere considerabilă a numărului locuitorilor, și mai ales al numărului de cetățeni destoinici și interesați la apărarea țării lor.

Vom vedea cu prilejul altui articol viitor că exact aceleași cauze, cu un secol și ceva mai târziu, aveau să producă la Roma acea mișcare ai cărei corifei au fost vestiții frați Grachi. E adevărat că Plutarh, cel mai bun izvor al nostru în această privință, pune printre cauzele mișcării de care ne ocupăm, și decadența moravurilor, provocată și ea la rândul ei de prea marele lux, care acum se încuiba chiar în severa cetate spartană. Dar aceasta nu era decât o cauză de ordin secundar, mai mult un corolar al pricinilor enumerate mai sus.

Afară de aceste cauze — pe care le-am putea numi materiale — mai erau și altele de ordin moral. Ideia egalizării proprietății fusese agitată cu două veacuri înainte de mai toți marii gânditori ce atinsese și chestiile sociale. N'avem decât să amintim în treacăt pe Platon, pe Aristotel, pe Zenon, întemeietorul stoicismului. Lumea se deprinsese — măcar teoretic — cu această îndrăzneță idee. Un temerar, care ar fi încercat s'o realizeze — ar fi găsit chiar la Sparta — orașul cu tenace tradiții și cu un puternic respect

al trecutului, un cere de înțelegători. Acel temerar se ivi în persoana generosului rege Agis (265—40) care își propuse să schimbe trista stare de lucruri, la care toți ceilalți asistau ca niște martori neputincioși.

Reformatorul abia dacă avea douăzeci de ani când se suise pe tron. „Numărul cetățenilor Spartani — când noul monarh luă cârmele statului în mână — scăzuse la șapte sute. Dintre aceștia numai o sută aveau proprietăți și o moștenire. Restul populației nu era decât o pleavă de nevoiași, care lăncezeau în rușine la Sparta, iar în afară se apărau fără curaj împotriva dușmanilor, pândind fără încrețea o schimbare care ar fi putut să-i scoată din această nenorocită stare“. (Plut. Agis.)

Cu acest număr redus de cetățeni, din care majoritatea fiind lipsiți de bunuri n'aveau nici un interes la menținerea Statului, Agis își dădu seamă că Laconia nu va putea face față primejdiilor cari amenințau țara la tot momentul. El avea nevoie de o armată considerabilă — un scut puternic al prezentului și un reînviator al gloriei trecute — și aceasta nu se putea întemeia decât pe o clasă numeroasă de mici proprietari de pământ.

Problema avea să se pue exact în același fel și pentru Tiberius Grachus. Într'adevăr mobilul de căpetenie care l-a îndemnat pe marele tribun roman să se facă ecoul revendicațiilor drepte ale plebei fără pământ, a fost tocmai constatarea profund îngrijorătoare, că odată cu dispariția clasei micilor proprietari din Italia, dispărea și fundamentul cel mai sigur al armatei romane.

Povestea demensurilor pe care le face Agis pentru a câștiga de partea sa, atât masele de cetățeni săraci, cât — ceiace era mai greu — chiar și pe marii latifundiați cari erau direct în cauză, constituie unul din cele mai interesante epizoade ale acestei frământate istorii grecești din veacul al III. Evident că i-a fost destul de ușor să atragă de partea sa pe tinerii și săracii spartani, cari de pe urma reformei sale nu aveau decât de câștigat. Mai greu era să convertească pentru ideia lui pe bogați. Printre aceștia se aflau și unchiul său Agesilas, apoi Lysandru, unul dintre cetățenii cei mai considerați cât și Agesixtrata și Archidamia, mama și bunică lui, două femei foarte bogate și influente. Grație entuziasmului și talentului său de a

convince, tânărul rege, nu numai că-i câștigă de partea lui, dar izbutește să-și facă din ei niște aprigi partizani ai ideii sale.

Izbucind să-l aleagă pe abilul Lysandru ca efor, Agis putea acum să se prezinte în fața Senatului, cu o propunere „ale cărei articole principale erau: ștergerea generală a datoriilor; o nouă împărțire a pământurilor care se întindeau dela valea Pallene (oraș din Arcadia, în Peloponez) până la muntele Tayget (în Laconia), și la Malea (capul din sudul Laconiei) și până la Lelasia (la Est de Laconia), cari pământuri aveau să fie împărțite în patru mii cincisute de loturi; din pământurile rămase în afara acestor hotare, se vor face unsprezece mii de porțiuni, ce vor fi împărțite Lacedemonienilor din vecinătate, ce vor fi în stare să poarte armele, iar acelea cari se vor găsi înăuntrul acestor limite vor fi date Spartanilor adevărați, al căror număr se va completa cu vecini și străini ce se vor fi bucurat de o educație onestă, bine făcută și în floarea vârstei“. (Plut. Agis). Senatul tergi-versa. Lysandru, spre a-l intimida, convocă Adunarea Poporului și expuse principiile noii reforme. În timpul acestor delibărări, apără în fața poporului și inimosul rege, care întări cuvântarea eforului, cu următoarea declarație: „Am să pun la mijloc toate proprietățile mele, cari sunt destul de întinse, constând atât din pământuri arabile cât și din pășune, și mai pun pe deasupra și șasesute de talanți în bani (circa 200 milioane lei în moneda noastră). Mama și bunică-mea vor urma pilda mea; tot astfel rudele și prietenii mei, cari sunt cei mai bogați Spartani“.

Opoziția, alcătuită din toți cei nemulțumiți de această primejdioasă reformă, avea în frunte pe celalalt rege, Leonidas, care, după intervenția marilor proprietari și a bogatelor Spartane, opuse cel mai categoric veto noii propuneri. Agis și partizanii lui trebuiau deci să se scape de acest adversar de temut. Mijlocul fu găsit cu ușurință. Se desgropă o lege veche care interzicea oricărui spartan, și mai cu seamă regelui, să se stabilească în o țară străină sau să se căsătorească cu o străină. Ori, pe timpuri, înainte de a ajunge rege, Leonidas, colegul de regalitate al lui Agis, se făcuse vinovat de această încălcare a legii. El fu condamnat și silit să plece în surghiun, lăsând în loc pe ginerele său, Cleorubrotus, pe care Agis îl câștigase pentru ideile sale.

Acum că terenul era curățat de dușmani, reforma s'ar fi putut înfăptui în întregime și fără prea multă greutate, dacă toți ceice o susținuseră la înce-

put ar fi fost însufleții de aceeași sinceritate ca Agis. Deocamdată se începu a se proceda la aducerea la îndeplinire a reformei. Toate actele ce consemnau datoriile, fură făcute grămadă și arse în piața publică. Deci primul punct al programului se realizase. Poporul cerea să se pășiască imediat și la realizarea celui de-al doilea punct, adică împărțirea pământurilor. Dar aci intervenția nefastă a lui Agesilas, unchiul regelui, puse un capăt generosului avânt sub care se auspicase noua reformă. Agesilas convins pe Agis că nu numai că nu era necesar, dar nici oportun să se înceapă numai decât și împărțirea pământurilor. Această operație — susținea el — trebuia amânată deocamdată. Agis se lăsă convins. Nenorocirea făcu ca el să fie nevoit chiar atunci să plece în o expediție, lăsând în sarcina unchiului său împlinirea restului programului.

Agesilas însă nu fusese sincer: în toată această mișcare el nu urmărise decât interesele sale personale. Stăpânitor a teritorii întinse, însă grevate cu foarte mari datorii, pe care nu le putea plăti, el vedea în această ocazie un mijloc de ași libera pământurile. Dar să renunțe la ele, asta nu voia cu nici un preț. Și până acum își împlinise planul. Rămânea acum, ca prin manipulare să facă pe rege să amâne la infinit împărțirea pământurilor, iar în cele din urmă să-l determine să renunțe la ideea lui.

În lipsa lui Agis, el se purta ca un tiran. Nemulțumii profund poporul, care vedea în el — și cu drept cuvânt — dușmanul cel mai îndârjit și cel mai periculos al minunatei reforme, și acum, pentru a scăpa de furia acestui popor, fusese nevoit să se înconjoare de o gardă, întocmai ca tiranii. Situația se înrăia din zi în zi, iar regele era mereu reținut pe câmpul de bătae cu diferiți vecini. Spre a scăpa de Agesilos Spartanii să văzură siliți să readucă pe vechiul rege, Leonidas, ce trăia în exil la Tegea.

La întoarcerea sa, Agis găsi Sparta în plină turburare, pradă unei noi revoluțiuni. Reacțiunea izbutise să se întărească, și acum Leonidas cu partizanii lui pășiau ca acuzatori îndrăzneți împotriva acelor cari cuteseră să schimbe ordinea de lucruri consfințită de veacuri.

Agis fu condamnat și muri ca un erou, cum și trăise. Pe cadavrul lui fură strangulate și mama și bunica lui.

Din toată opera tânărului însuflețit de idei grandioase nu rămânea decât o amintire, și poate, o deziluzie mai mult în inima acelor cari un moment nădăjduseră să vadă reînflorind statul

spartan, din ruinele ce amenințau să-l acopere. Dar ideea, compromisă pentru un moment prin imprudența regelui, care nu știu să-și aleagă oamenii, încolți mai puternic în sufletul altui rege, Cleomene, care cu mai multă hotărâre căuta să o aducă iar la îndeplinire. Acești regi erau doar urmașii marelui Lycurg, și în mintea lor cât și a poporului trăia credința că marele le-

gislativ își începuse opera lui tot prin o reformă similară. Și acest dar măreț, ce avea să ridice Statul și să facă fericirea cetățenilor Sparta, nu putea veni decât tot de sus, dela un urmaș al lui Hercule, dela un rege al Spartei, care era mai indicat și mai destonic să găsească mărinimia și curajul necesar pentru înfăptuirea visului ideal de stat.

St. Bezdechi

Minoritățile ca factor economic

După ce am arătat situația politică și culturală a minorităților etnice în țara noastră, rămâne să mai cercetăm problema minoritară și din punct de vedere economic.

Am spus la timp, că partea politică este cea mai puțin importantă, fiindcă politicește minoritățile nu vor putea să aibă o influență continuă asupra vieții noastre în general; căci eventualele efecte ale manifestărilor lor politice nu se vor putea produce decât în răstimpuri rare, care coincid cu alegerile parlamentare. Evenimentele recente ne-au dat dreptate. Acordul electoral cu guvernul le-a dat de fapt posibilitatea de-a apăsa în mod simțitor în cumpăna politică. Dar ce folos politic rezultă din aceasta? Afară de cercurile politice direct interesate, care sunt destul de reduse, nimeni dintre români nu vede cu simpatie această manifestare politică din partea minorităților, fiindcă opinia publică își dă seama, că elementul minoritar, în loc să se afirme ca cetățeni liberi și independenți, cum pretinde că ar vrea să fie, s'a redus singur la un simplu factor electoral, care azi va fi exploatat de unul, iar mâine de altul. Alt efect politic decât cel electoral nu are manifestarea minorităților în viața publică.

Altfel stă însă lucrul cu influința culturală, care pătrunde încet dar sigur în cele mai tainice straturi ale vieții. În mod imperceptibil influențele culturale străbat dela un popor la altul, influințându-se reciproc.

Cultura, în sensul ei larg, stă în strânsă legătură cu bunăstarea materială. Anumiți oameni singuratici pot ajunge să fie cu adevărat culți chiar și fără a avea situația materială corespunzătoare cerințelor generale, dar popoarele în totalitatea lor nu pot ajunge la gradul necesar de cultură fără bunăstare, care să treacă peste limita considerată ca medie.

Popoarele cu bunăstare materială vor fi deci totdeauna într-o situație superioară față de altele mai sărace. Cântărind acum situația din Ardeal trebuie să recunoaștem că minoritățile ne sunt cu mult superioare sub raport

economic. Industria și comerțul sunt aproape numai în mâinile lor. Până la reforma agrară și pământul era în mare parte tot al lor. Prin această reformă s'a făcut dreptatea socială împusă de spiritul timpului de azi și o egalizare în repartizarea pământului între cei ce-l muncesc s'a realizat. Reforma agrară nu s'a făcut însă după principii naționale, ci după considerații sociale, astfel că nu s'ar putea spune că prin ea s'ar fi favorizat elementul românesc, căci toți muncitorii de pământ, fără considerare la naționalitate au fost improprietăriți.

Ceea ce s'a făcut însă cu pământul nu se poate face cu industria și cu comerțul. Aci numai concurența liberă poate nivela cu timpul prea marea diferențiere dintre noi și minorități. Dar această concurență liberă înseamnă pentru noi o luptă grea, ce trebuie s'o dăm pe două fronturi: unul interior și altul exterior.

Frontul interior e de ordin intim sufletesc. Educația românului de până acum a fost îndrumată spre alte ocupațiuni și cariere decât acelea ale comerțului și industriei. În noua situație politică, ce s'a creiat elementului românesc, lucrul nu s'a schimbat, din acest punct de vedere, în favorul nostru. Tineretul aleargă și acum spre carierele academice, cu tendința de-a intra sau în politică sau în administrația țării. Comerțul și industria sunt în mod conștient evitate. Ar trebui să se înceapă o muncă bine precizată și susținută cu mult tact și cu puternice mijloace de către toți factorii de stat și cei sociali ca să se poată câștiga lupta pe frontul interior.

Frontul exterior îl formează rezistența ce ni se opune din partea minorităților stăpâne pe industrie și comerț. Frontul acesta nu poate fi câștigat mai înainte de-a fi înfrânt frontul interior. Dar chiar presupunând că s'ar face minunea de-a ne hotărî și noi să îmbrățișăm industria și comerțul, totuși am mai avea mult, foarte mult până să ne apropiem atât de tare de frontul exterior încât să putem da un asalt de cucerire cu succes.

Am făcut aceste considerațiuni ca să arătăm marelui număr de nerăbdători dintre noi, cari cred că simpla înlocuire a unei firme minoritare cu una românească înseamnă totodată și romanizarea industriei și comerțului din țară. Iluziile acestea le-au avut câțiva inși în primii ani de stăpânire românească în Ardeal. Acești iluzioniști s'au trezit însă repede la realitate, unii din ei încheindu-și bilanțurile cu mari deficite — nu naționale! — ci materiale.

Forța economică a maghiarimei constă mai cu seamă în întreprinderile comerciale și industriale din orașele cu populație maghiară din Ardeal, unde în strânsă legătură cu aceste întreprinderi s'au dezvoltat și consolidat mai multe instituțiuni financiare. În privința agriculturii maghiarii reprezentau o forță mai mare până la reforma agrară, când aveau încă mulți latifundieri. Prin improprietărire, pământurile acestora au trecut la țărănime, care se găsește cam pe același nivel de cultură, fie că acești țărani sunt români fie că sunt maghiari.

O deosebire considerabilă există însă între țărănimea română și cea săsească din Ardeal sau cea șvăbească din Banat. Sașii din Ardeal au o puternică organizație economică cu sediul la Sibiu, care a știut să facă țaranului sas o educație teoretică și practică în privința agriculturii, care-i dă azi o mare superioritate față de cealaltă țărănime din Ardeal, română și maghiară. Dezvoltarea aceasta a mai fost favorizată și de împrejurarea, că în județele unde trăesc sașii, conducerea județeană era tot în mâna săsească și astfel interesele țărănimei săsești au putut fi și au fost promovate și de către oficialitate, în vreme ce oficialitatea în județele administrate de maghiari se interesa prea puțin de partea economică a vieții, atențiunea ei fiind absorbită cu totul de interesele politice, întocmai cum se întâmplă azi cu administrația românească.

Egali cu sașii, dacă nu poate chiar superiori acestora, sunt pe tărâmul agriculturii șvabii din Banat. Pe aceștia i-au favorizat două împrejurări. Colonizați abia la începutul secolului al XVIII-lea, șvabii au adus cu ei noțiunile culturii din țările occidentale. În Banat au găsit un teren, care, deși încă în starea aproape de sălbătăcie, totuși era cel mai fertil din toată Europa centrală. După transformarea lui în teren cultivabil pământul acesta a binecuvântat din belsug munca depusă de mâna omenească. Mulțumită acestor două împrejurări poporul șvăbesc a ajuns în timp de două secole la o stare materială atât de înfloritoare încât

șvabii erau de fapt cei mai bine situați cetățeni din fosta Ungarie. O organizație economică asemănătoare celei săsești din Ardeal șvabii n'au avut și dacă fosta administrație ungară le-a dat vre-un concurs acesta a constat în faptul, că a creat pe pământul locuit de șvabii o deasă rețea de cale ferată, care a înlesnit foarte mult valorificarea produselor agricole ale comunelor șvăbești. Economia șvabilor se distinge îndeosebi prin o cultură superioară a zarzavaturilor, în vreme ce sașii au pus mai mare pond pe creșterea viteilor și cailor. Prin trecerea lor la statul român, șvabii au pierdut principalele lor deșeuiri: Budapesta și Viena, fără ca în schimb să poată cuceri capitala României, care pare a nu putea suporta încă produse de calitate superioară, ci se mulțumește cu produsele mult inferioare ale bulgarilor din jurul Bucureștilor. Prin pierderea celor două deșeuiri, poporul șvăbesc a ajuns într-o simțitoare jenă economică. Pentru salvarea lui din această situație de strâmtoare, conducătorii șvabilor au întreprins o vastă operă de organizare și consolidare economică, care va căuta și va reuși cu siguranță să îndrumeze economia națională a țărănimei șvăbești spre alte căi de rentabilitate.

Pe teren industrial sașii sunt o forță indiscutabilă. În industria mare ei sunt reprezentați prin un număr considerabil de fabrici de tot felul. Ei au fost cei dintâi cari au știut să utilizeze în mod practic marea bogăție a țării, care este gazul metan. Imediat după terminarea războiului, sașii au ridicat la Mediaș, care și geografic este situat foarte bine, aflându-se în inima României și pe artera principală a căilor ferate, București—Brașov—Teiuș spre Cluj și spre Arad, vre-o zece fabrici. Fabrici mari mai au la Sibiu și Brașov, dar și în alte centre mai mici industria săsească e bine reprezentată. Iar în Cisnădie, lângă Sibiu, toate casele sunt transformate în ateliere de țesătorie, unde se produc postavuri și alte articole textile de foarte bună calitate.

La șvabi industria s'a dezvoltat mai puțin. Totuși se găsesc și acolo cele mai mari fabrici de țiglă, care sunt în mâini șvăbești. Dacă nu ne înșelăm, țânta organizației de care aminteam mai sus e tocmai aceasta de-a se da mai multă atențiune industriei și la poporul șvăbesc din Banat.

Sub raport comercial tot sașii sunt mai superiori. În orașele săsești din Ardeal, ca și la sate de altfel, comerțianții sunt aproape numai sași. Foarte rar a putut străbate acolo câte-un comerciant ovreu. În orașele maghiare ca

și în cele șvăbești comerțul e în majoritate în mâini ovrești.

Din cele expuse aici se poate ușor înțelege ce forță și însemnătate reprezintă minoritățile din Ardeal și Banat pe terenul economic. De acest factor trebuie să se țină mereu seama mai cu seamă organele statului, care sunt însărcinate cu îndrumarea vieții economice în țară. Când vorbeam mai sus de frontul exterior, o făceam numai din considerație față de anumite tendințe, care se manifestă la anumiți români, obsedați de credința că situația economică a minorităților trebuie sdruncinată ca să fie apoi cu atât mai ușor cucerită de noi. Concepția aceasta e absolut greșită și păgubitoare pentru statul nostru, ca unitate economică. Dimpotrivă, ar fi o foarte mare greșală când s'ar pune cea mai mică stavilă bunei funcționări și normalei dezvoltări în viața economică a minorităților. Aceasta trebuie privită și tratată ca un factor integral al vieții de stat, care nu-i iertat să sufere nici o amputare, făcută din considerații meschine politice. Căci trebuie să înțeleagă orice român, că în țara lui nu mai poate fi pentru el o piedică în dezvoltare tăria elementelor minoritare, fiindcă piedica cea mai mare e în însăși concepția de viață a românului, care preferă să se facă copist în minister decât negustor sau mic industriaș. Când vom înfrânge frontul nostru interior, cucerirea frontului exterior urmează dela sine. Lupta economică nu se dă însă prin asalturi, ci prin metode și muncă stăruitoare. Să ne însușim mai întâiu aceste două lucruri și atunci vom fi egal înarmați cu aceia, cari dețin azi puterea economică în Stat. Aceasta este însă o problemă a evoluției, care s'ar putea accelera, dar nici de cum nu se poate forța, fără a cauza daune întregului organism.

Ion Băilă

Cronică mărunță

— La congresul internațional feminist dela Paris România a fost strălucit reprezentată prin d-nele Elena Meisner, A. Cantacuzino, Ianculescu-Reuss, Maria Mișu Pop, Hortensia Satmary și d-soara avocat Paola Francesca. Aproape toate delegatele au luat cuvântul, remarcându-le însăș prezidenta ca bune oratoare.

— Asociația studenților români din Franța va comemora în 4 Iulie pe regretatul savant Toma Ionescu, în marele amfiteatru al Facultății de Medicină din Paris.

— Academia Română a premiat marea operă a d-lui Tiktin „Dicționarul Limbii Române” cu 100.000 lei.

— În 25 Iunie s'a inaugurat la București fundațiunea universitară „C. N. Vasiliu-Bolnavu”.

CRONICA LITERARĂ

Mihai Viteazul despre el și ale lui. — Versurile lui Cotruș

Cărticica aceasta albăstruie de cincizeci de pagini, extrasă dintr-o revistă italiană de specialitate, e însemnată prin altceva decât spune titlul; cel puțin pentru noi! „Un episodio del valore toscano nelle guerre di Vallachia alla fine del secolo XVI“ (Un episod al vitejiei toscane în războaiele din Valahia dela sfârșitul veacului XVI). Sunt scrisori ale unui căpitan de oști, Silvio Piccolomini, și ale unui istoric, Filip Pigafetta, porniți cu o mică ceată de o sută de oameni ca să ajute pe Sigismund la îgonirea lui Sinan din țara românească după lupta dela Călugăreni. Ce clopot al istoriei! Ce revărsare de nume! Ce amestec al Apusului cu Răsăritul! Și în fund, stăpânindu-l cu privirea lui, în același timp fioroasă și îndurerată — Mihai.

Studiul a fost scris de profesorul florentin Angelo Pernice, ales de curând membru onorabil al Academiei române. El se reazămă pe unele documente inedite descoperite în arhivele Florenței sau pe scrisori, cum sunt cele tipărite de Veress în „Campania creștinilor în contra lui Sinan Pașa din 1595“ (Academia română, 1925, 84 pag. 25 lei). Scopul urmărit e mărturisit din întâiele rânduri: o contribuție la istoria Toscanei și a întinderii italiene în afară de Italia la sfârșitul veacului XVI. A ieșit, credem, altceva, și mai prețios. Ce e această pietricică în coroana bătută în nestemate a Florenței? Dar ea s'a plimbat peste acele locuri de slavă militară care ne luminează tot trecutul și duce la ele ca o stea de Betleem. Mihai face mare și pe Piccolomini, cu cei o sută ai săi.

D. Pernice, începând să scrie, credea altfel. D-sa are un punct de vedere patriotic și local. Cei o sută, străbătând pe caii lor grei cu flori de crini în valtrapuri Alpii, pământurile împăratului creștin, Ungaria, hotarele cu cetăți bătute de tunuri, ale Împăratului păgân, sunt Florența, orașul marilor duci negustori și artiști, pe căi de legendă. Faptele lor cresc. Pigafetta e aproape un Xenofon. Solia, mai mult de manifestare a solidarității creștine, se schimbă într-o expediție de sfârșit de Renaștere, a celor zece mii. În fața acestui pumn de tehnicieni ai războiului, cari înfrâng atâtea primejdii, dorm în bahne cu țanțari, se înfășoară pe după brațe, noaptea, cu dârgogii calilor, ca să nu le fie furați de ciobanii Valahii prin pasurile Dâmboviței, și tot le sunt furați, intră cei dintâi în Giurgiul de piatră și trec pe Turci prin ascuțitul săbiilor, pentru ca să se întoarcă peste câteva luni acasă, fără nicio pierdere, după o datină de ocrotire diplomatică a pielei, descoperită și aplicată cu folos de condottierii italieni, în fața lor ce-ar fi să fie niște biete personagii de frământări din marginea barbariei, neștiutoare de retorism, cum era Mihai Valahul? Acești oameni, pentru că răbdaseră puțin de foame, nu

se fiesc să spună că „suferința lor a fost mai mare decât a ostașilor lui Cezar, când sub Durazzo împotriva lui Pompei, ajunseră să se ospăteze cu rădăcini de buruienii“. Ni se pare că d. Pernice îi urmărește cu aceeași uimire măritoare. Să nu mai fim învinuiți, că-l facem pe Mihai prea mare, când pentru asemenea ispravă de Ban Mărăcine florentin în căutarea taberei lui Sigismund, se cheltuieste, ca să fie scoasă din praf de cronici, atâtea știință și iubire. Oricât am serie noi de cald, rămănem departe de pilda italiană!

Nu vrem nici să încercăm o apărare a lui Mihai, de versiunea maghiară a luptelor cu Sinan, repetată discret în cartea sa, de Veress, nici de versiunea italiană, amintită aici. El de-o astfel de apărare n'are nevoie. Pigafetta și Szamosközy pot și mai departe să nu-l vadă pe marele Voevod, de Piccolomini și de Albert Kiraly cari le acopăr câmpul vederii. Noi știm cine i-a adunat, pe ei și pe alții, în aceste colțuri de istorie și ne gândim la cortul mai depărtat, cu vulturul argeșan cusut în mătase neagră pe poartă, unde acel cineva pune la cale luptele în care are să-i arunce pe toți acești oaspeți în arme. Unde e el se câștigă biruința fulgerător, acolo în frunte, unde au loc ciocnirile, pe când încet în urmă se mișcă taberele grele, cu principii și cu istoricii vorbind latinește și ascultând vestile aduse de soli găfâii și înșăngerăți. Aceleași zece de mii de ostași năimiți sau de căpitani falnici au fost și pe alte fronturi și au să răsără și în alte războaie. N'au decât bucurii mici sau înfăngeri. Ce putere, mai adesea nebănuită sau trecută sub tăcere de istoricii străini, se află numai pe aceste meleaguri, că aceiași ostași năimiți sau căpitani falnici e destul să-și desfășoare liniile sau să-și înure caii pe ele, pentruca dușmanii să fie spărți și puși pe fugă? Noi o cunoaștem, și citim linișțiți mai departe episoadele de amănunt ale cronicarilor de pretutindeni.

Dar am spus că această cărticică albăstruie de cincizeci de pagini, prin altceva e însemnată decât prin obiectul propriu zis arătat de titlu. Acel altceva a dat prilejul unei comunicări la Academia Română d-lui N. Iorga („O istorie a lui Mihai Viteazul de el însuși“, Cultura Națională, 10 lei) și, acum în urmă, cuprinsul unei broșuri de bibliotecă populară a „Astrei“.

D. Pernice a avut, și norocul și pătrunderea, să afle în aceleași manuscrise de arhivă care mai trecuseră prin mâini de istorici, cum a fost d. Veress, un scurt istoric al întâmplărilor dintre 1593 și 1600, scris de Mihai Viteazul. Era după Mirislău și după ce câmpiile ungare fuseseră bătute de copitele a șapte mii de cai muntești în căutarea împăratului, care citea în stele pe la Praga sau în altă parte. Scurtul istoric dictat de Voevod și cu românisme care se strevăd, cum a dovedit d. Iorga, prin straiul italian al se-

cretarului tălmaciu, trebuia să arate diferitelor curți, ce făcuse pentru creștinătate și la ce strămtoare ajunsesse țărișoara dela Dumăre. Dramatismul lui dă fiori. Mihai Viteazul nu mai e, după citire, o bardă ridicată. dusă de un cal alb dela o lature la alta a pământului românesc, ci un suflet, adânc și totdeauna aproape de al nostru. D. Pernice a deschis temnița de pergament a acestui suflet și ni l'a dat întreg. Suntem mai bogăți după acest dar făcut în treacăt în niște anexe, iar recunoștința noastră e mai mișcată decât și-o poate închipui învățatul florentin. Ce minunat lucru, apoi, că din atâtea arhive unde vor fi intrat alte copii ale aceluiaș memoriu, arhive răscolite cu patimă de cercetătorii noștri, tocmai una italiană trebuia să ni-l aducă, legându-se astfel cu alte legături decât ale bieteii expediții Piccolomini, cu partea de istorie care ne zguduie mai mult!

Iată cele din urmă cuvinte, care ne rămân dela Mihai. Nu pot îndepărta ispita să le traduc:

„Acum, oricine poate să vadă limpede câte osteneți și câtă casnă îndurai 7 ani, și câtă treabă făcui creștinătății, eu care smulsesem dela turci o sută de guri de tun și care scosesem de curând și făcusem gata pentru slujba Măriei Sale împărătești, din cele 3 țări, Valahia, Transilvania și Moldova, 200 de mii de oameni de luptă pe jos și călare, cu cari eram în stare oricând să slujesc pe Măria Sa. Și astăzi fusese adus la această margină, să fi pierdut tot ceea ce din temere până la vârstă bătrână îmi agonisise, și țări și bogății, soață și copii; și de le-aș fi pierdut toate din vina vrășmașilor, sau de mi-ar fi fost luate de dușman, nu m'ar durea atât, pe cât mă doare că mi se făcu prin cine nădăjduiam și așteptam ajutor și sprijin, Dumnezeu miluiască-l. Se poate vedea că în vremea aceasta nu cruțai nici bani, nici trudă, nici sânge nici viață proprie și stătuți în luptă atât de lung timp numai cu sabia în mână, fără să am nici cetăți, nici orașe, nici măcar o casă de piatră în care să pot să mă retrag, afară de una, unde locuiam. Și fiind eu așa de depărtat și de necunoscut atâtor țări nu șovăii să mă alătur de creștinătate, cu pierderile și cheltuiala mea foarte mare și neștiut de nimeni, și n'o făcut silit poate de careva, ci ca să capăt loc și nume în creștinătate mă lepădai de toate celelalte prietenii ce aveam.

Rog de aceea toată creștinătatea să-mi dea ajutor, pentrucă toate le pierdui, și țări și bunuri și soață și fii, și, în sfârșit, tot ce aveam pe lume“.

Am fost cu aceste vorbe în minte pe drumurile Călugărenilor. Acolo îl găsești pe Mihai mai mult și decât la Dealu sau pe movila cu Neagoiul în față a troiței dela Șelimbăr, pe sub cheile Arieșului dela Turda sau în Aiba-Iulia cu zilele puține de strălucire.

Luca Neajlovului, odată numai mlaștină și Vlășie, se deschide largă. Șoseaua trece peste două poduri, se umbrește pe sub copaci stufoși și urcă apoi malul, pierzându-se prin pasul atât de temut lui Sinan și pașalelor lui. Soarele cade liniștit. Pădurile păzesc pe departe, neclintite. În

loc de tunurile lui Király depe una din înălțimile de peste gărlă, cântă păsările îndrăgostite ale cerului și ale crângurilor, ciocărlii și pitpalaci. Numai arare, prin valea care trage, vântul se involbură și aduce atunci un cor de buciume și de tropot, cu închidere de pleoape pentru chemarea zilelor care au fost. Iar în acest cadru de întineric se arată și un om de Miază-zi, oacheș și surizător, cu un mănunchiu de flori de primăvară pe brat, grăbind către aceeaș Poartă San Gallo a Florenței, pe unde la 15 Februarie 1596 a intrat Piccolomini și cei o sută, după isprăvile lor valahe. Grăbind parcă spie o întâmpinare! Omul e Pernice, așa cum l-am văzut întâia oară. Și poate că mi se arată așa, și nu în casa cu arcade, depe Arno, la un pupitru cu manuscrise, nici în căminul lui împodobit cu tot ce a scris Balzac și păzit dela intrare de taina unui cuvânt arab, pentrucă de ieri floarea teiului s'a deschis și orice adiere o plimbă peste locuri. Sau pentrucă sunt asupra citirii articolului lui din „La Lettura“, despre România artistică, plin de amintirea bisericilor și a palatelor brâncovenești. Mă gândesc, fără răutate, la ce a scris el acolo, că umblând în sus pe Dâmbovița dai de zidul și de clopotnița Comanei. Numai drumetul din mine, care a venit adineauri dela Fălăstoaca unde Argeșul înghite apele Neajlovului, și cu glasurile Călugărenilor și cu oglindirea răsturnată a Comanei în ele, zâmbeste. Incolo, sunt numai lumină și recunoștință, trecutului care mă leagă, și omului străin care l'a chemat deodată, cu cavalcadele și vitejiile lui.

Ca și poetul volumului alb, „In robia lor“ (Tip. Corvin, Arad, 100 lei), mă uit la capătul citirii cum un flăcău voinic trece în căruța de lucernă, prin fundul versurilor, ca printr'o seară plină cu fulgere din senin.

„Un voinic flăcău trecea....“

E una din meditațiile cele mai frumoase ale mănunchiului. E în ea cadrul de sat ardelean, neliniștea, răscola furtunoasă fără urmări, suspinul după un vis de artă și de viață neajuns, e cuvântul crud și regional și e versul nedeopotrivă, care face pe Cotrus.

În poezia lui îl desoperim firește pe poet, dar prin el, și dincolo, mersul frământat al scrisului de azi. Ar trebui să spun că această sfredelitoare căutare de sine, cu nămecherile și entuziasmurile, cu robia „lor“, a strămoșilor, alături de trecerile în domeniul social, nu e decât o față a noului romantism, care se strecoară pe cincisute de porți deschise în vremea noastră. Îi strigă oboseala în urechi într'o nouă limbă, o îmbie cu vedenii de altă viață, care la omieoptsutetrezeci era de visări în cetăți și catedrale, iar acum e de îmbătare de mașinism sau de leșin psihanalitic.

Dar azi nu mai e îngăduit să-i zici romantismului pe nume: se supără pajii lui și se supără și el. Romantismul astăzi se ascunde sub haine de împrumut.

Și el nu e decât tiparul unor zile de andoală, dar și de dor după zarea de Ma-

re Egee unde se vede sclipind coiful de aur al Pallas Athenei. Acel dar e încă o poftă sălbatică de ieșire din sine și clasicismul rămâne departe.

Ca și poetul volumului alb, mă uit la

capătul citirii cum un flăcău voinic trece în căruța de lucernă, prin fundul versurilor, ca printr'un cer inserat.

Și cu toate acestea — romantic.

Emanoil Bucuța.

CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE

Sărbătoarea dela Blaj

Amintirea luminoasă ce ne-a lăsat-o congresul Ligii Culturale, ținut în primăvara trecută la Timișoara ne-a dus și de astădată la Blaj. Spre capitala bănățeană se scurseseră atunci valuri pitorești și împozante de mândrii țărani bănățeni; de astădată însă sumanele de pe valea Târnavelor abia se zăriau ici-voalo prizărite printre cele câteva sute de intelectuali. De aceea sărbătoarea dela Blaj nu a avut fastul monumental pe care l-am fi așteptat. Vinovate sunt în întâiul rând autoritățile. (Și totuși trecând peste voința zeilor, satele au ținut să răsplătească Liga, printr'o manifestare regală, la Cetatea-de-Baltă). Din neghioabe motive politice a fost împedecat Blajul să răsplătească o muncă eroică așa cum merita. Căci la Blaj s'a gândit de atâteaori Liga în vremurile când pregătea sufletele pentru ziua cea mare. Și cetățuia cu cele două turle în soare, de pe cari au sburat de două veacuri, în cele patru unghiuri ale românismului, paserile profetice ale conștiinței de sine a nației, și-a oferit toată recunoștința-i ospitalitate pentru a săvârși cum se cuvine un act de tardivă recunoștință.

Dar sărbătoarea dela Blaj dacă n'a avut fastul exterior, a avut în schimb o strălucire lăuntrică de o rară și sfântă emoționalitate. În fața moldoveanului și basarabeanului, veniți acolo să găsească oameni răsplățiți de nație pentru vrednicia lor, Blajul și-a desvelit dureri revoltătoare, cari au stărnit justificare valuri de indignare în inimi. Dărzul vlădică, „vodă“ a acelei cetăți de școli, nu și-a mai putut stăpâni revolta. După ce a defundat dintr'o atât de grabnică uitare un trecut eroic, nenumăratele încercări ale blestematei stăpâniri trecute de a astupa isvoarele de lumină de acolo, a înfățișat în adevăratele-i culori un prezent tot atât de trist. Școlile Blajului abia mai pot trăi, necum să-și lărgească zidurile, să se adapteze necesităților moderne, și să crească atâtea suflute câte ar putea neostoitul entuziasm de acolo. Dar dărzul vlădică nu se va lăsa. Am văzut energia fulgerându-i în ochi și în vorba-i colțuroasă. Statul însă va persista în nepăsarea aceea revoltătoare? Ar fi o rușine neierată. Cu câtă indignare a înfierat-o d. N. Iorga!

Desbaterile congresului au decurs într'o ordine mai susținută decât cele ale anului trecut. S'au lăudat secții harnice, s'a atins problema alcoolismului, s'au luat

hotăriri pentru grabnica construire a mult așteptatului palat al Ligii. Interesante și adeseori chibzuite au fost discuțiile private la noua orientare a Teatrului Popular din București, dintre acțiunile căruia Liga posedă 2/3 părți. S'a atins astfel în linii generale problema unui „Théâtre du peuple“ la noi. D. prof. Moroianu, președintele secției Cluj, a propus reprezentatii pentru muncitorime, toți au cerut revenirea la Alexandri, atât de util pentru educația sufletească a celor mulți. Binevenită a fost și propunerea d-lui Buteanu de a se face serioase turnee prin orașele ardelenne, atât de vitreg părăsite într'o desăvârșită orbecăire sufletească. Din parte-ne am propune reprezentatii populare, în diferite centre, pentru țărani. Spectacolele să fie gratuite sau cu prețuri bagatele pentru a trezi interesul marilor masse, cari nici nu au noțiunea de teatru. Problema ar merita o discuție mai amplă; spațiul nu ne permite aceasta. O sugerăm însă celor ce au în mână rezolvarea ei.

Momente înălțimate de emoție adâncă, așa cum numai Blajul poate oferi ne-au dat cei opt moșnegi, în fruntea cărora strălucește venerabilul bibliotecar al Academiei, d. Ion Bianu, cari și-au sărbătorit cu acest prilej o jumătate de veac dela absolvirea liceului din Blaj. Elevii cari au învățat din gura călugărilor cu învățătura dela Roma să-și iubească mai presus de toate neamul s'au legat cu jurământ tainic să serbeze totdeauna memorabila zi de 3 (15) Maiu 1848. Jurământul în stil ciparian a fost copiat în facsimile și împărtășit congresiștilor, iar d. dr. V. Bianu a cetit o inimoasă declarație prin care dăruiește originalul liceului din Blaj. D. Iorga le-a răsplătit fapta cu cuvinte pe cari numai d-sa le știe rosti, iar I. P. S. Metropolitul Suciului le-a desfășurat în față greutățile cari în aceea jumătate de veac au căzut atât de numeroase peste școala îndrăgită de ei.

Ședința plenară a secțiilor „Astrei“

În aceeași zi, când adunarea generală a Ligii culturale își încheia programul, printr'o vizită la cetatea Voivozilor moldoveni, pe valea Târnavelor, — Cetatea de Baltă, — secțiile literare și științifice ale „Astrei“ se întruneau aici în Cluj în ședința plenară, ca să refereze despre munca săvârșită în decursul unui an.

În organismul „Astrei“, așa de bine înclăștat în toate articulațiile lui, cele zece

secții joacă rolul sistemului nervos, care veghează conștient asupra muncii culturale desfășurate de organele acestei asociații, desemnând, în baza informației pozitive și temeinice, liniile de direcție ale programului ei cultural. Intrunind în sânul lor ca elemente componente tot ce Ardealul are mai distinct în domeniul variatelor preocupări intelectuale, de la problemele în directă legătură cu viața materială a națiunii până la cele mai ideale preocupări artistice, ele au misiunea să elaboreze în același timp materialul, pe care organele subalterne sunt chemate să-l răspândească în straturile populare, ca acolo să rodească, transformând în sensul civilizației și al culturii întreagă viața națiunii, materială și spirituală.

De aceea în timpul din urmă secțiile s'au bucurat de toată sollicitudinea comitetului central, pentru a deveni capabile de cea mai încordată muncă spirituală în sensul misiunii lor. Reorganizarea în timpul anului ultim, ele se pregătesc abia acum de desfășurarea unui vast program de activitate, care va însemna o eră nouă în viața „Asociației” noastre.

La ședința din 29 Iunie s'au citit rapoartele singuraticelor secțiuni și raportul secretarului literar.

Rapoartele secțiunilor reoglindeau frământarea momentului de reorganizare, cu punerea problemelor și căutarea de soluții. Câteva dintre ele însă înfățișau cu o mândrie îndreptățită rezultatul unei acțiuni pozitive. Dintre toate, secția medicală, cu cele două subsecții ale ei: igienică și biopolitică, are dreptul la cea mai curată laudă. Grație activității ei, mai ales, noțiunea de biopolitică, ce pune în vedere grija pentru prosperitatea biologică a națiunii, a devenit curentă și s'a impus atenției conducătorilor țării. Conferințele sistematice ale acestei secțiuni au deșteptat ochii publicului asupra pericolului unor boale sociale dintre cele mai amenințătoare. Apoi inițierea unor biblioteci de popularizare, cu aceleași preocupări, din care până acum s'au tipărit patru broșuri. Și toate sunt numai indicarea unui drum, pe care această secție voințe să-l bătătorească de aici înainte.

Raportul secretarului literar a stăruit mai ales asupra publicațiilor „Astrei”. Discuția în timpul ședinței s'a desfășurat iarăși mai ales asupra acestei probleme.

D. Horia P.-Petrescu, secretarul literar, sublinia distincția ultimelor numere din „Biblioteca populară”, cari ridică prestigiul acestei publicațiuni utile și semnala epuizarea calendarului, care se tipărește în mai multe mii de exemplare. Revista „Transilvania” deasemenea a reușit în timpul din urmă să-și asigure o apariție regulată, cu un conținut totdeauna interesant. Sunt speranțe că vor urma alte îmbunătățiri în redactarea ei, făcându-o vrednică de o răspândire mult mai mare decât este cea de acum.

Plasarea acestor publicațiuni, este o problemă, care deasemenea a preocupat pe membrii secțiilor, rămânând ca în timpul cel mai scurt să se iee măsuri eficace în această privință.

Ședința secțiilor s'a încheiat prin două comunicări cu caracter științific (G. Bogdan-Duică: O descriție a Iașului din 1840 și Coriolan Petram: Arta românească transilvăneană în sec. XIX), cari au atras atenția publicului mare, — deși nu în prea mare măsură.

La „Astra” se muncește pozitiv!

Desvelirea bustului lui Coșbuc

Cu toate că dintr'o neglijență a comitetului care a organizat sărbătoarea desvălării întâiului monument al poetului țărânimii nu toată țara și-a îndreptat gândul spre Năsăud în ziua de 20 Iunie, totuși cel puțin grănicerii, pe cari Coșbuc i-a iubit atâta, au alergat în număr destul de mare să depună jerbe de flori la picioarele soclului cu bronzul poetului. Oficialitatea încă și-a rostit cuvântul prin reprezentanți cari sunt legați de masivitatea operii lui Coșbuc prin structura intimă a personalității lor. Cine putea să reprezinte mai demn Academia Română decât savantul prof. G. Bogdan-Duică, fost în intimă legătură prietenească cu poetul, adeseori bun sfătuitor literar al aceluia, ei însuși cunoscător al tuturor durerilor și bucuriilor acelora pe cari i-a cântat sărbătoritul? Ne amintim momentele de intimă emoție când esteticianul și istoriograful literar ne desvălea toate aspectele masivei opere a aceluia care a fost după dreptate numit poet al țărânimii. Viața poetului curgea alături cu opera, una mai bogată în seninătate decât cealaltă; am deschis ochii mari, de copii în fața minunilor, și poetul și-a găsit în sufletul nostru loc nou, imbalsamat cu mireasmă de artă. D. Ministru Lupăș încă a avut în cuvintele rostite ceva din parfumul rustic, tare, care te izbește când răsfoiești poeziile lui Coșbuc. Scriitorul care a introdus în proza românească țărânul așa cum s'a desprins din pântecul naturii, d. Liviu Rebreanu, pătruns și el în întreaga ființă de mediul în care a copilărit poetul, mediu care a fost și al copilăriei lui, a arătat pentru Coșbuc va trece peste veacuri. Localnicii s'au achițat și ei destul de demn. Seara d. prof. N. Drăgan a rostit o conferință pe care am dori-o transmisă prin tipar tuturoră pentru că cuprinde lucruri nouă și deosebit de importante pentru evoluția poetică a lui Coșbuc.

Nu știm din ce pricină a lipsit Astra dela serbare. Coșbuc este singurul poet al nostru, care poate fi coborât aproape în întregime, la sat. Limbajul lui nu este pătat cu nici un neologism; eroii lui se găseasc acolo la ei acasă. Dacă Astra vrea să reverse peste suflutele țărânești apa vie a artei cel mai bun și mai curat izvor al acesteia îl găsește la Coșbuc. Și totuși a lipsit dela sărbătorire. Greșeala — ori cine ar fi vinovatul — am dori-o ispășită printr'o istorie a vieții lui Coșbuc scrisă de o peană tot atât de maiastră ca a d-lui Vălsan și printr'un album Coșbuc — acesta se va așeza pe masa intelectualilor — așa cum a promis secția artistică la ultima ședință a secțiilor ei literare și științifice.

CRONICA MEDICO-SOCIALĂ

Instituțiuni sanitare în capitala țării.

Este un obicei rău, care duce uneori până la o veritabilă manie, ca locuitorii oricărei țări să fie animați de un spirit exagerat de admirație față de instituțiunile culturale — și de orice natură — ale altor popoare, chiar dacă așezămintele lor naționale sunt la nivelul cerut de ultima expresie a științei moderne. Și dacă obiceiul acesta în streinătate nu este generalizat, nu putem spune același lucru despre noi. La noi spiritul de imitație și filoxenie este foarte viguros. Admirăm de multeori manifestațiunile culturale mediocre ale străinătății și rămânem indiferenți față de produsele geniului nostru național. Faptul acesta se repetă destul de des. Putem afirma cu deplin curaj și fără teama de a putea fi desmintiți, că țara noastră posedă instituțiuni, de cari streinătatea ar putea să fie geloasă. Să nu uităm, că independența regatului nu și-a celebrat încă nici nunta de aur și că în acest scurt interval de câteva decenii poate enumera realizări monumentale. Mai ales în capitala țării sunt opere culturale și filantropice cu adevărat grandioase, asupra cărora suntem dator să ne oprim și să tragem atenția tuturor oamenilor de bine, cu dragoste de neam și cu simțăminte panromâne. E greu să facem o ierarhie a acestor instituțiuni și nu aceasta are importanță pentru noi, toate fiind deopotrivă de utile. Principalul este să li se remarcă existența, pentru a fi apreciate în măsura meritului de toată suflarea românească. Pentru a face preciziuni, vreau să vorbesc de data aceasta de spitalul de boale mintale și nervoase din București de sub conducerea d-lui profesor dr. Obreja. Fără a întruibuia calificative, cari ar putea părea bombastice, se poate spune, că acest spital este cu adevărat monumental iar munca științifică și opera filantropică ce se desfășoară acolo e demnă de un epitet tot așa de superlativ. E o constatare foarte îmbucurătoare și ar trebui să fie primită cu mult elan mai ales de noile provincii românești, cari din cauza vitregiei istorice erau constrânse să se alimenteze în trecut din izvoare științifice otrăvite de falsificările urei de rasă.

„Astra Medicală” în Basarabia.

Subliniem evenimentul. Provinciile alipite la Regatul vechiu au multe interese comune, și de ordin economic, și de ordin cultural. Rostul „Astrei” în genere și în special rostul Astrei medicale l-am lămurit de atâtea ori. Și atunci când am elucidat menirea secției medicale și biopolitice a „Astrei” în Ardeal, în mod inconștient am pledat și pentru Basarabia, al cărui suflet dorim să fie cât mai aproape de sufletul inimii noastre. Datori suntem să ne apropiem cât mai mult de frații basarabeni și sperăm, că „Astra” va putea fi ogorul comun al muncii noastre viitoare în vederea cultivării maselor populare ahtiate de lumina culturii românești.

SĂPTĂMÂNA ECONOMICĂ-FINANCIARĂ

Navigațiunea pe Dunărea maritimă

Chestiunea, care a format obiectul celor mai de seamă preocupări ale Comisiunii Europene Dunărene (C. E. D.) în ultima sa sesiune a fost criza de navigație pe brațul Sulina. Printr'o întreținere bună, s'a putut ajunge înainte de războiu la o adâncime de 20 și 24 picioare, ceea ce permitea accesul vapoarelor până la 5000 tone. (Canalul a fost în 1857 de 7 picioare, în 1861 de 16 picioare, iar în 1894—1914 de 24 picioare). Bâncile de nisip și schimbările din ultimul deceniu în scurgerea Dunărei au adus cu sine o scădere simțitoare în adâncimea canalului, atingând în ultimii ani 18 și chiar 13 picioare, iar menținerea adâncimii maxime de 20 picioare a întâmpinat greutăți apreciabile. Scăderea adâncimii barei la Sulina, până la 16 picioare paralizează circulația, neputând trece prin brațul dela Sulina decât vapoare de un tonaj inferior. Ce înseamnă aceasta pentru comerțul român, din care 75 la sută derulează prin acest drum de comunicație, este lesne de înțeles.

Greutățile amintite, s'au produs pe de o parte, prin formarea accelerată a băncilor de nisip la Sulina (în special în ultimii 20 ani), iar pe de altă parte, printr'o dezvoltare progresivă spre mare a brațului Chilia, ceea ce contribuie la depărțarea curentului de mare, care mătura tot nisipul aglomerat, spre Sulina.

Constatările acestea, făcute abia în ultimul timp, au dat prilej ca să se nască ideea de a se abandona cu desăvârșire exploatarea brațului Sulina, și a se căuta o altă soluție pentru deslegarea crizei de navigație pe Dunărea maritimă. Constelațiunile geografice ne oferă trei posibilități pentru soluționarea chestiunii atât de vitale pentru prosperitatea noastră economică. Un drum de urmat, ar fi adâncirea brațului Chilia; o altă soluție ar fi construirea unui canal pe brațul Sfântul Gheorghe, care canal să lege ora-

șul dela mare, Gura Portiței cu brațul Sft. Gheorghe. În fine, al treilea mijloc, ar fi construirea unui canal între Cernavoda, oraș dunărean, și portul de mare: Constanța.

Pentru a studia această chestiune, guvernul a instituit o comisie de specialiști, cari vor îndruma studiile și lucrările necesare pentru înlăturarea crizei de navigație pe Dunărea maritimă.

Criza minieră în Anglia

Greva generală a încetat de mult în Anglia, însă conflictul între minieri și proprietari pare a nu avea sfârșit. De mai bine de șase săptămâni se află pe picior de războiu muncitorii minelor de cărbuni cu patronii, cari se arată intransigenți. Anume, patronii persistă ca pe lângă reducerea salariilor, să consimtă muncitorii minieri și la o majorare a timpului de muncă, dela 7 la 8 ore pe zi. Guvernul a și declarat în privința aceasta, că introducerea sistemului de 8 ore de lucru în Industria Minieră n'o privește ca o abrogare a legii de 7 ore, ci ca o măsură tranzitorie, prin care se suspendează în mod trecător legea de 7 ore. Se spune, că guvernul englez va aduce în sesiunea viitoare parlamentară propuneri noi pentru înlăturarea conflictului minier, intenționând a acorda o nouă subvenție de 3 milioane lire sterline, până la reorganizarea definitivă a industriei miniere.

Astfel conflictul minier se află și acum tot în stadiul dela izbucnirea grevei generale. Și pe măsură ce se prelungesc aceste stări de lucru, industria engleză, are tot mai mult de suferit, dat fiind că încep să se epuizeze stocurile de cărbuni ce au format rezervele acumulate pentru stări neprevăzute.

Comerțul extern al Franței

Oficiul statisticei generale al Franței, publică situația comerțului extern al Franței pe primele 5 luni din anul curent. Din comunicările oficiale reesă, că și în anul curent balanța comercială a Franței sa încheiat — pe timpul arătat — cu un deficit de 2182 milioane franci, față de o balanță pasivă de 2210 milioane franci, pe aceiași perioadă a anului trecut. În primele 5 luni ale anului curent comerțul extern al Franței a atins cifra de 24.233 milioane franci la import, față de 15.886 milioane franci din primele 5 luni ale anului trecut și 22.051 milioane franci la export, față de 18.096 milioane franci cât s'a exportat în primele 5 luni ale anului trecut.

Deci în anul curent, observăm o creștere numerică în comerțul extern al Franței, crescând importul cu 52 la sută — sau 8347 milioane franci. — în plus față de valoarea importului din 1925, până când exportul de abia a crescut cu 3955 milioane franci, adică cu 22 la sută mai mult ca anul trecut.

Canalul Suez

La adunarea generală din 7 Iunie a. c. a companiei Canalului Suez, ținută la

Paris, s'au făcut comunicări interesante, atât asupra traficului pe canalul Suez, cât și asupra rezultatului financiar al societății pe anul de gestiune din 1925.

În ce privește traficul, rezultatele din 1925 au fost foarte satisfăcătoare, depășind cadrele celor înregistrate până acum. În 1925 au trecut prin canal 5337 bastimente, până când în 1924 numai 5122 și în 1923 abia 5085, iar tonajul, s'a urcat în 1925 la 26.762.000 tone față de 25.110.000 tone din 1924 și 20.034.000 tone din 1913. Astfel se observă o urcare în trafic de 6,1 la sută față de 1924, care în raport cu rezultatul din 1913 atinge deja 33 și jum. la sută. Cifrele acestea ne arată în deajuns, la ce însemnătate a ajuns canalul Suez.

Progresul acesta în trafic se reoglindește în mod destul de evident și asupra rezultatelor financiare. Incasările din exploatarea canalului au fost în 1925 de 192 milioane franci aur (cu 4 la sută în plus față de anul trecut), ceea ce corespunde la 608 și jum. milioane franci hârtie, iar cheltuielile au fost de 124 milioane franci. Beneficiul net de 465 milioane franci — după detragerea unei sume de 20 milioane pentru dotarea fondului de rezervă — a fost cu 20 la sută mai urcat ca în 1924.

În acest loc notăm, că acțiunile societății canalului Suez, conțeauă printre puținele acțiuni, cari au atins deja un curs de 20.000 franci la bursa din Paris.

Prețurile și valuta

Scăderea bruscă a leului în străinătate a fost primul imbold pentru majorarea prețurilor celor mai multe articole industriale, ceea ce a atras după sine și o urcare a prețului produselor agricole. Comercianții importatori au fost primii cari s'au grăbit să exploateze această situație, urcând prețurile mărfurilor de multe ori într'o măsură chiar mai mare, decât scăderea leului. Astfel, majorarea prețului în cazurile cele mai multe, a premers scăderei cursului leului în străinătate, cu teate că o majorare nu ar fi fost îndreptătită pentru articolele cumpărate pe cursul vechiu al leului.

Dar acum am trecut de mult peste criză și asistăm la o urcare treptată a leului, care la 26 Iunie a ajuns la 2,35 franci elv. și după toate semnele putem să ne așteptăm la o urcare și mai mare. Pe lângă toate acestea comercianții nu vreau să înțeleagă, că nu se poate admite ca consumatorii să plătească tot prețurile urcate cu ocazia derutei din Maiu. Prețurile le-au urcat pe motivul, că scade leul, acum că leul are o tendință ascendentă, nu se mai gândește nimeni la scăderea prețurilor.

Drept răspuns la această situație revoltătoare, guvernul se ocupă serios cu ideea reintroducerii legii contra speculației, ceea ce numai bucura ne poate.

Dr. Traian Nichiciu

Societatea pentru profilaxia tuberculozei.

Și-a ținut adunarea generală în ziua de 26 Iunie c. D. prof. Dr. Proca a făcut o judecioasă dare de seamă pe anul 1925, arătând întinderea molimei în anii din urmă. Datele nu sunt de loc de natură de a putea să ne bucare. Situația este din cele mai rele. Ameliorările merg greu pentru o sumă de motive, totuși societatea în fruntea căreia se află M. S. Regina României își desfășoară truda sa binefăcătoare an de an, alinând durerile multimei anonime de suferinzi nevoiași, căzuți pradă vinulentului bacil. E bine să cunoaștem ce face societatea pentru profilaxia tuberculozei, de aceea — citind darea de seamă a activității sale pe anul 1925 vom avea un real folos moral și ne va servi ca impuls puternic pentru sprijinirea cu modestul nostru obol a asortfel de opere umanitare.

Dr. Aurel Voina

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNALE

La mormântul lui Eminescu

În sfârșit s'au plecat genunchii tuturor în fața lăcașului de odihnă a celui mai mare și mai nfericit geniu al nostru. De treizeci și șapte de ani numele lui a sburat de pe o buză pe alta, înaripând gândul, adâncind senzibilitatea, sfînșind verbul, definind conștiința de sine a nației; soarele genialității lui s'a desprins din nfericitul lui mormânt înălțându-se pe orizont fantastic ca într'o poveste, până când toate sufletele i-au simțit binefacerile luminei. Tineri și bătrâni îi roscolesc astăzi și îi vor roscoli totdeauna nestematele gândirii și simțirii lui. Pentru că Eminescu și-a adunat simțirea din veacurile românești și-a hrănit-o cu vloga întregului sol românesc și a lăsat-o să crească până spre nebănuitele piscuri ale umanității. Sufletul lui s'a lăsat chinuit de toate întrebările din lumea aceasta și din lumea de dincolo; le-a căutat chiar cu o neostoită sete pretutindeni: în basm și la Plato, în cronici și'n gândirea imărmurită de mirajul Nirvanei a lui Buddha, în micile mizerii ale vieții cotidiene și'n uriașul deschizător de veacuri, Kant. Cărările pe cari le-a bătut el se pierd prin stuțșuri umbrite de mister; totdeauna le vom străbate și noi fără să ajungem vreodată la capătul tuturor.

A trebuit să înflorească de treizeci și șapte de ori teiul sfânt deasupra mormântului său până când genul lui să spargă coaja nerecunoștinții. Dar noi ne bucurăm că actul de recunoștință s'a întâmplat și acum. E o dovadă aceasta că sufletul românesc, căruia i-se deschide eră nouă în hotarele întregite, își definește o tot mai clară conștiință culturală. Adevărurile mari se cobor mai repede în conștiința nației întregi; ele se simt patrimoniu comun și sunt întrebunțate la petruirea drumului viitorului.

Ardealul încă și-a plecat gândul la mormântul sfânt. Pentru că dela Eminescu și el a învățat mult și va mai învăța încă. Spre culmile lui el acum urcă în masse mari; acum îi simte și el toate adierile nopților fermecate și ale apelor încărcate de melancolie.

Horia Trandafir

Deschiderea parlamentului. — După un scurt mesaj de deschidere noii aleși ai nației pe eari urnele cu istorii tragicomice i-a trimis în parlament, au început să se bălăcească în aceeași mocirlă de infecția căreia abia scăpasem în primăvară. Dar uvertura aceasta va fi de scurtă durată. Din parte-ne am dori să nu cuprindă leitmotivele operei ce va începe la toamnă. Dealtfel se pare că viața noastră politică începe a se clarifica. Se anunță „revizuirii“ radicale, se proiectează grupări noi mai înhegiate, mai hotărâte. Experiența ultimelor evenimente — dureroasă pentru mulți — va aduce în rândul vremii pe cei rămași în urmă. Se va vedea poate și câtă sinceritate e ascunsă în strigătele democratice ale partidelor politice. — Un lucru pare definitiv stabilit: Minoritățile noastre pășite în acti-

vismul politic vor suferi o crudă lecție. Lecția aceasta le va determina poate ca pe viitor să se grupeze în jurul partidelor politice cu ideologii bine definite. Căci politica aceasta oportunistă care pare că a fost aleasă în ultimul timp le va înmulți numai numărul dușmanilor. Marile mase minoritare nu se vor mai lăsa târâte de idealuri false; ci se vor alătura maselor românești cu aceleaș interese sociale și economice în cadrele statului întregit

Cursurile „Universității Populare“ dela Vălenii-de-Munte. — La 15 Iulie orașelul de pe valea Teleajenului va fi iarăși plin de zumzet de albine. Valurile de tineret cari aleargă acolo se îmbogățesc în fiecare an. Vestea bună adusă de cei ce-și petrec vara acolo aprinde dorințe în tot mai multe piepturi tineresti. Orașelul a devenit apoi un centru de întâlnire pentru cunoașterea culturii și limbii românești a minoritarilor noștri. Cursurile făcute pentru ei sunt foarte populate precum de stărnițoare de interes sunt și cele despre culturile minoritare. Dar Universitatea dela Văleni începe să atragă tot mai multe personalități reprezentative ale culturii românești, devenind astfel o oglindă tot mai limpede a geniului românesc. Constatăm aceasta în programa acestui an, mult mai actuală și mai variată ca cele din anii trecuți. Spicim câteva nume și titluri de cursuri: N. Iorga: „1. Concepția actuală a păcii 2. Cultura de după războiu“; A. Gusti: „Personalitate, cultură, libertate“; Gh. Tașcă: „1. Problema schimbului, 2. Incercări noi în rezolvirea problemelor sociale“; Andrei Rădulescu: „Problemele dreptului românesc“; Ion Minea: „Originile civilizației noastre contemporane“ (alături de alte două); Iuliu Moldovan: „Higiiena națiunii“; D. Caracostea: „Problemele criticii moderne și ale istoriei literare“; N. N. Lenguceanu: „Sociologia fascismului“; Dr. Gr. Cristescu: „Câteva probleme de morală socială“; Dr. Anton Ionescu: „Medicina socială în legătură cu desvoltarea socială și economică“; Gh. Moroiu: „Societățile cooperative ale Danemarcei“ (alături de un altul); Prof. Ronea: „Tito-sociologie“; Un bogat ciclu minoritar; etc., etc. Am desprins în deosebi pe cele de interes social-economic pentru a se vedea cât de bogat și ilustru sunt reprezentate aceste doctrine în seria acestui an.

Serbările socolilor cehoslovaci sunt un admirabil exemplu desfășurat în fața Europei de o națiune plină de energie și pătrunsă până în cele mai intime fibre de rosturile personalității omenești. Căci nația care are în frunte un filosof știe să înțeleagă mai bine noțiunea care e strigată astăzi pe toate drumurile Europei obosite: „higienea națiunii“. Serbările acestea sunt cea mai clasică reeditare a vechilor olimpiade grecești, la cari națiunea întreagă își admira energia fizică. Cu singura deosebire că de astădată colabo-

rează și sexul frumos, ceea ce este o nouă confirmare a adevărului de mai sus: cultivarea energiei fizice a întregii națiuni. Dar în organizația socolistă se mai deprinde cetățeanul la disciplina necondiționată și la spiritul de jertfă pentru interesul general — totatătea categorii morale indispensabile progresului societății modern

Armata germană de după războiu. — În nrul din 26 Iunie a. c. ziarul italian „Corriere della Sera“ publică un articol editorial intitulat „Armata germană“, în care se încearcă o analiză a organizației militare germane de după războiu, cu scopul de a arăta primejdia ce ar putea prezenta această organizație în cazul când o Germanie nepocăită ar reveni — în viitor — la politica sa de agresiune antebelică. Ultimele evenimente diplomatice europene ne dovedesc îndeajuns cât de anevoios progesează ideea unei păci generale, cât de prefăcută e „sinceritatea“ teutonică; aceasta ne îndeamnă să reținem și noi dintr'ansul câteva considerații.

Se știe că tratatele de pace impun Germaniei o armată, care să nu depășească numărul de 100.000 soldați, precizând în afară de aceasta, ca tinerii înrolați să rămână sub arme timp de 12 ani. Se intenționează prin această măsură punitivă, luată de aliații marelui războiu, împiedecarea rulării normale a „contingentelor“ succesive, una care să permită națiunii germane o grabnică utilizarea forțelor sale tineresti într'o apropiată încierare războinică. Autorul articolului relevă cu dreptate, că deși numărul redus al armatei oficiale nu prezintă nici o primejdie reală, totuși, prin faptul că 12 ani de viață militară intensă pot aduce o „specializare“ a tinerilor în acest gen de prestație națională, s'a facilitat crearea unei armate de „profesioniști“, cari vor putea, la un moment dat, să grupeze în jurul lor mulțimile germane conștiente înzestrate de natură cu simțu cohesiunii naționale, cu anticul și furiosul instinct de conservare teutonic. Organizarea pacinică a puterilor „efective“ ale poporului german în societăți sportive, cari au scopul precis de a cultiva tendințele programatice imperialiste de ieri, ar înlesni și ea o fuziune grabnică între cadrele armatei tolerată de aliați și între corpul cel mare al națiunii.

Complicatul organism industrial ar forma și el un argument pentru ceice cred că Germania nu va putea să aibă mijloacele tehnice necesare susținerii războiului, deoarece el ar putea fi transformat în scurt timp într'un vast atelier de războiu.

Totuș — încheie articolul — primejdia unui războiu nu trebuie să ne preocupe prea mult, deoarece o viitoare ciocnire ar necesita și o pregătire diplomatică în acest senz, care ne-ar semnala viforul la timp.

Inainte de plecare la
băi, căutați neapărat

Depozitul asortat în toate articolele

Societate
Anonimă

pentru Industria de Pielărie

Oradea Mare   Cluj   Satu Mare
Bul. Reg. Ferd.   Cal. Reg. Ferd. 2   str. Lucaciu

Fabrica: Oradea-Mare, Strada Aradului No. 23

Băile calde minerale pucioase cu acid carbonic
din Vața de Jos

Băile zac în hotarele județelor Arad și Hunedoara pe șesul romantic al văii Crisului-Alb, care este încunjurat cu munți. — Are gară directă pe linia căilor ferate Arad—Brad a C. F. U. Arad-Cenad. Poștă și telegraf Mersul trenurilor dela Arad: 7-05, 12-08, 16-10, 19-10. — Aceste băi pucioase cu acid carbonic disouă de o apă de natură caldă cu temperatura de 28 gr — 38 gr. C. care de mai mulți secoli vindecă cu un rezultat miraculos reumatismul, cursoarea, mo-riciil, soluină, issias, carle, inflamație, paralisia, vână emoroidată, lărgire de vână și deosebite boale femeestii. — Folosind apa minerală la beut are un minunat efect terapeutic și vindecător la intestine. — În vilele admirabile edificate în parcul recoros Onorațiilor oaspeții le stă la dispoziție 50 camere aranjate comod. Afară de aceea din vecinătatea băilor se pot că-păta camere cu preturi moderate. — **Medic stabilit ai băii.** Aer excelent muntos scutit de praf, locuri minunate de excursiuni, muncă țigănească, petreceri cu dans, cabareture și reprezentații te-atrele, local de tenis și cuglărie. Cursalon. Scaldă caldă.

GRÜNWALD
și STEINER

CLUJ, PIATA UNIRII 12

MARE ASORTIMENT DE MĂTĂSURI ȘI
STOFE DE ULTIMA MODĂ DIN STREINĂTATE!

„BREAZU”

Apă minerală purgativă
Aprobată de Consiliul Sanitar Superior

Nu produce iritații intestinale, nu deprinde *tubul digestiv* așa că nu produce **constipații**, nu are contra indicațiuni pentru că are calitatea superioară că conține foarte puțină clorură de sodiu și astfel nu ostenește și nu supără rinichii, **efectul ei este repede, sigur și fără greață** (extras din adresa Societății de Hidrologie și Climatologie medicală către medici sub M 2 B din Octombrie 1925)

In boalele de *nutrițiune* (artritisim) se ia 2—2 linguri până la un pahar de vin dimineața pe stomacul gol timp de 3—4 săptămâni (înlocuște apa de Karlsbad). — Vezi prospectul sau după indicațiile medicului.

Este cu 50—60% mai efină ca apele asemănătoare din străinătate cu același efect

PREȚUL UNEI STICLE 30 LEI

De vânzare la farmacia, droguerii și prăvălii de coloniale

REPREZENTANT GENERAL:

BOGNÁR & SZÁNTÓ

S. A. Comercială pe acțiuni din Ardeal
CLUJ, Calea Regele Ferdinand No. 70

Magazin de candelabre
pentru Ardeal S. A.

Cluj, Calea Regele Ferdinand 11

Mare depozit de lămpi
și material electric !!

Vânzare en-gros și en-detail

„ALBINA”

Intrepozite și Societate
Comercială Anonimă

CLUJ, PIATA GĂRII

Telefon: 5—71

LINIE PROPRIE DE GARAJ.
— INMAGAZINEAZĂ TOT
FELUL DE MĂRFURI. —
ACORDĂ ÎMPRUMUT PE GAJ
DE MĂRFĂ. — FINANTEAZĂ
AFACERI COMERCIALE ȘI
INDUSTRIALE

IMPORT-EXPORT

Capital social 6,000.000 Lei

Produsele fabricii de bere

CZELL din
Cluj-Mănăştur

Berea albă
URSUS

Berea albă specială
URSUS-EXTRA

Berea neagră din
maît dublu
HERCULES

se capătă pretutindeni!

Adresa abonatului

SCHMOLL-PASTA
CREMĂ RENUMITĂ DE GHETE
BRAŞOV

Industria Sârmei S. A.
Cluj, Calea Victoriei No. 29.

Expozitura Bucureşti, Mihai Vodă 15.

Produce :

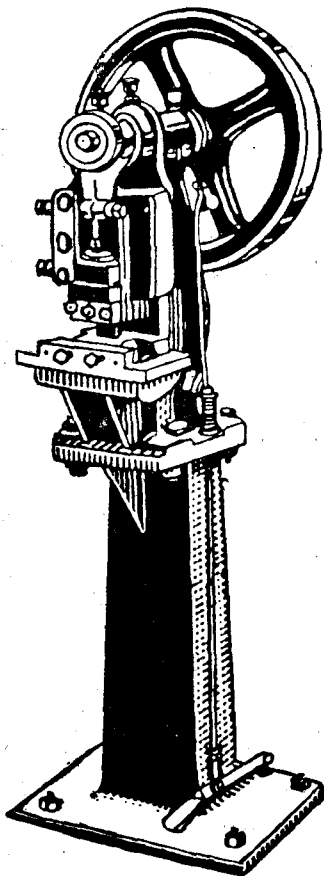

FIER DE BETON, FIER DE CERCURI,
FIER COMERCIAL, SÂRMĂ LAMI-
NATĂ, SÂRMĂ TREFILATĂ ÎN
TOATE DIMENSIUNILE ŞI CALITĂ-
ŢILE, CUIE TOATE DIMENSIUNILE
ŞI SPECIALITĂŢILE, SCOABE, AR-
CURI DE MOBILĂ, AGRAFE
DE BIROU.

„Astra”

Prima Fabrică Română de
Vagoane şi Motoare S. A.

Vagoane cis-
terne pentru
orice lichid,
Cazane şi re-
zervoare
pentru apă,
spirt, petrol
şi benzină de
orice formă şi
mărime. Ca-
zane de fer-
mântaţiune,
Coşuri de tablă.

Pentru oferte a se adresa Reprezentanţei
Generale :

S. A. R. de Investiţiuni şi Furnituri
BUCUREŞTI, Str. Paris 4 bis.

Intreprinderile
FORESTIERE ROMÂNE
SOCIETATEA ANONIMĂ

Capital Social şi Rezerve Lei 70,000.000

SEDIUL:
CLUJ, Calea Regele Ferdinand No. 36

UZINELE:
Valea-Drăganului gara Poieni, Coş-
nea gara Trotuş, Lesnic halta, Veţel,
Cloşani

Adresa telegrafică: „FORESTIERA”
Telefon: 11—50

Desfacerea mărfurilor se face prin
Reprezent. Generală

„Comerţul Lemnului” S. A.

CLUJ
Calea Regele Ferdinand No. 38

Adresa telegrafică: „COLE”
Telefon No. 11—50